

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

SENIOŘI, INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE A VZDĚLÁVÁNÍ

Bakalářská práce

Studijní program: B7506 – Speciální pedagogika
Studijní obor: 7506R029 – Speciální pedagogika pro vychovatele
Autor práce: **Robert Trebicki**
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Robert Trebicki**
Osobní číslo: **P12000481**
Studijní program: **B7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika pro vychovatele**
Název tématu: **Senioři, informační a komunikační technologie a vzdělávání**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Charakterizovat problematiku vzdělávání seniorů v oblasti informačních a komunikačních technologií a zjistit, o jakou oblast informačních a komunikačních technologií se při vzdělávání seniorů nejvíce zajímají, jaké jsou důvody seniorů pro používání informačních a komunikačních technologií a s jakými problémy se seniori při používání informačních a komunikačních technologií potýkají.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DOSEDLA, M., 2010. Specifika seniorského vzdělávání v oblasti výpočetní techniky. In: Univerzita třetího věku: historie, současnost a perspektivy dalšího rozvoje. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, s. 63-76. ISBN 978-80-210-5158-4.

HAŠKOVCOVÁ, H., 2010. Fenomén stáří. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team. ISBN 978-80-87109-19-9.

JEDLIČKOVÁ, P., 2006. Přístup k využívání ICT z hlediska dalšího vzdělávání: nerovnosti v zapojení do informační společnosti. Praha: Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání. ISBN 80-86728-36-6.

KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I., 2008. Motivační prvky při práci se seniory. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2169-9.

MÜHLPACHR, P., STANÍČEK, P., 2001. Geragogika pro speciální pedagogy. 1. vyd. Brno: Masarykova universita. ISBN 80-210-2510-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **23. dubna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **24. dubna 2015**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2014

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 24. 7. 2015

Podpis:

Poděkování

Upřímně děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Miroslavu Meierovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup, cenné rady a čas, který mi věnoval po celou dobu vzniku práce. Dále bych rád poděkoval Spolku pro vlastivědnou práci v Liberci a okolí a sdružení Kontakt Liberec za pomoc se sběrem dotazníků k bakalářské práci.

Robert Trebicki

Název bakalářské práce: Seniori, informační a komunikační technologie a vzdělávání

Jméno a příjmení autora: Robert Trebicki

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2014/2015

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Anotace

Bakalářská práce se věnuje vzdělávání seniorů v oblasti informačních a komunikačních technologií. Cílem bakalářské práce je charakterizovat problematiku vzdělávání seniorů v oblasti informačních a komunikačních technologií a zjistit, o jakou oblast informačních a komunikačních technologií se při vzdělávání seniorů nejvíce zajímají, jaké jsou důvody seniorů pro používání informačních a komunikačních technologií a s jakými problémy se seniori při používání informačních a komunikačních technologií potýkají. V úvodní části bakalářské práce popisujeme teoretická východiska. Zaměřujeme se na seniory v dnešní společnosti, definujeme pojem senior, popisujeme stárnutí společnosti a stáří jako problém společnosti. Dále se zabýváme seniory v tzv. propasti v informačních a komunikačních technologiích, současným moderním seniorem a informačními a komunikačními technologiemi. Ve druhé kapitole definujeme význam a prostředky informačních a komunikačních technologií, problematiku informačních a komunikačních technologií a současné společnosti, přibližujeme informační politiku České republiky, popisujeme potíže seniorů s jejich zaměstnatelností, věnujeme se některým vzdělávacím projektům v oblasti informačních a komunikačních technologií určeným pro seniory a dále vzdělávání seniorů. Ve třetí kapitole hovoříme o historii ve vzdělávání seniorů, specifikujeme faktory ovlivňující vzdělávání seniorů a jejich motivaci, předkládáme současné vzdělávací možnosti seniorů, seznamujeme s univerzitami třetího věku, vzdělávacími projekty a kurzy pro seniory zaměřenými na informační a komunikační technologie. V závěru teoretické části práce uvádíme webové portály určené primárně pro seniory. V empirické části práce popisujeme použité metody, zkoumaný vzorek a také přibližujeme průběh průzkumu. Aplikovali jsme kvantitativní výzkumný postup. Použili jsme metodu dotazníku. Zjištěná data a jejich interpretace obsahuje devátá kapitola bakalářské práce. Výsledky průzkumu byly shrnuty a hypotézy vyhodnoceny. Následuje závěrečné shrnutí celé bakalářské práce a vymezení navrhovaných opatření.

Klíčová slova: informace, informační a komunikační technologie, senior, společnost, stáří, vzdělávání, vzdělávání seniorů.

Title of the bachelor thesis: Seniors, Information and Communication Technology and Education

Author: Robert Trebicki

Academic year of the bachelor thesis submission: 2014/2015

Supervisor: Mgr. Miroslav Meier, Ph.D.

Annotation

This bachelor thesis is devoted to the education of seniors in the area of information and communication technologies. The aim of this work is to characterise the problems of such education and to find out which area of information and communication technologies seniors are most interested in, what their reasons for using information and communication technologies are and what problems they have to deal with and tackle when using such technologies. In the first part of the bachelor thesis, we describe the theoretical starting points. We focus on seniors in the society of today, we define the term ‘senior’, we discuss the topic of society aging and old age as a society problem. Further on, we deal with seniors in the so-called information and communication technologies abyss, the modern senior and information and communication technologies. In the second chapter, we define the importance, meaning and devices of information and communication technologies, the issue information and communication technologies of contemporary society and we look closer at the information policy of the Czech Republic. We also describe the problems of seniors with their employability and we spend some time on several educational projects in the area of information and communication technologies targeted at seniors and also on the education of seniors. The third chapter talks about the history of the education of seniors, it specifies the factors influencing such education and motivation. It also presents current educational possibilities and the potentials of seniors. Furthermore, the chapter apprises the reader with the third age universities as well as with educational projects and courses for seniors. At the end of the theoretical part of the work, some web portals which are primarily aimed at seniors are provided. The empirical part of the work described the methods used, the sample in question and it also looks closer at the survey process. We applied the quantitative research method and we used the questionnaire method. The data received and its interpretation is included in Chapter nine of the bachelor thesis. The results of the survey were summarised and the hypothesis verified. This is then followed by the final summary of the whole bachelor thesis and the proposed measures.

Key words: Information, information and communication technologies, senior, society, old age, education, education of seniors.

Obsah

Seznam obrázků.....	10
Seznam tabulek.....	10
Seznam grafů.....	10
ÚVOD.....	11
TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 Senioři v dnešní společnosti.....	13
1.1 Vymezení pojmu senior.....	13
1.2 Stárnutí.....	13
1.3 Stáří jako problém společnosti.....	15
1.4 Moderní senior.....	18
2 Informační a komunikační technologie a senioři.....	19
2.1 Význam informačních a komunikačních technologií.....	19
2.2 Informační společnost a informační a komunikační technologie.....	19
2.3 Senioři v propasti informačních a komunikačních technologií	21
2.4 Prostředky informačních a komunikačních technologií a senioři.....	22
2.5 Informační politika České republiky.....	22
2.6 Informační a komunikační technologie jako problém seniorů a jejich zaměstnatelnost..	24
3 Vzdělávání seniorů.....	25
3.1 Historie ve vzdělávání seniorů.....	25
3.2 Faktory ovlivňující vzdělávání seniorů.....	26
3.3 Současné vzdělávací možnosti seniorů.....	29
3.3.1 Univerzita třetího věku.....	29
3.3.2 Vzdělávací projekty a kurzy.....	31
3.4 Webové stránky pro seniory.....	33
EMPIRICKÁ ČÁST.....	36
4 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	36
5 FORMULOVANÉ HYPOTÉZY.....	36
6 POUŽITÉ METODY	37

7 Průběh průzkumu	38
7.1 Pilotní průzkum	38
7.2 Výsledky pilotního průzkumu	38
7.3 Průzkum	39
8 Popis zkoumaného vzorku	39
9 Interpretace dat.....	42
10 Vyhodnocení hypotéz.....	55
ZÁVĚR.....	57
NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ.....	59
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	61
SEZNAM PŘÍLOH.....	67

Seznam obrázků

Ilustrace 1: Změny ve stáří	14
Ilustrace 2: Maslowova pyramida	29

Seznam tabulek

Tabulka 1: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů	41
Tabulka 2: O jaké ICT se nejvíce zajímají při vzdělávání	42
Tabulka 3: Nejčastěji používané ICT	43
Tabulka 4: Formy vzdělávání v oblasti ICT	45
Tabulka 5: Používání technologií	46
Tabulka 6: Využívání prostředků k vyhledávání informací	49
Tabulka 7: Důvody k používání ICT	52
Tabulka 8: Problémy s používáním ICT	53

Seznam grafů

Graf 1: Senioři v Evropě	17
Graf 2: Věk respondentů	40
Graf 3: Pohlaví respondentů	40
Graf 4: Vlastnictví počítače	44
Graf 5: Používání internetu respondenty	47
Graf 6: Připojení k internetu	48
Graf 7: Vlastnictví tabletu	50
Graf 8: Formy bydlení u respondentů	51
Graf 9: Motivace respondentů k používání ICT	54

ÚVOD

V dnešní moderní společnosti je využívání informačních a komunikačních technologií (dále jen ICT) považováno za zcela běžnou součást našeho života. Dotýká se všech jedinců napříč generacemi, seniory nevyjímaje.

Pro bakalářskou práci si její autor vybral téma o ICT v životě seniorů a jejich vzdělávání v této oblasti. Přesto, že je stále mladého věku, domnívá se, že oblast ICT je velmi aktuálním tématem pro všechny věkové skupiny. Nejde totiž pouze o analýzu této problematiky se specifikací konkrétních obtíží, které moderní technologie mohou způsobovat, jde především o upozornění na problematiku používání ICT seniory, což může vést k velmi podnětnému mezigeneračnímu dialogu s uvědoměním si skutečnosti, že stáří je přirozenou součástí života člověka a ne vždy je zcela snadné sledovat všechny moderní trendy, tedy i vývoj a používání ICT.

Cílem bakalářské práce je charakterizovat problematiku vzdělávání seniorů v oblasti ICT a zjistit, o jakou oblast ICT se při vzdělávání senioři nejvíce zajímají, jaké jsou důvody seniorů pro používání ICT a s jakými problémy se senioři při používání ICT potýkají.

Zjišťujeme: s jakými problémy se senioři potýkají při práci s ICT. O jakou oblast se senioři nejvíce zajímají při vzdělávání v oblasti ICT. Jaká je motivace seniorů pro práci s ICT. V průzkumu ověřujeme následující hypotézy:

H1: Senioři žijící v domácím prostředí se vzdělávají v oblasti ICT více než senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou.

H2: Senioři žijící v domácím prostředí mají při používání ICT méně problémů než senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou.

V první kapitole bakalářské práce popisujeme teoretická východiska. Zaměřujeme se na seniory v dnešní společnosti, definujeme pojem senior, hovoříme na téma stárnutí společnosti a stáří jako problém společnosti. Dále se zabýváme seniory v tzv. ICT propasti,

moderním seniorem a ICT. Ve druhé kapitole definujeme význam a prostředky ICT, problematiku ICT a globální společnosti, přibližujeme informační politiku České republiky, popisujeme potíže seniorů s jejich zaměstnatelností, věnujeme se některým vzdělávacím projektům v oblasti ICT určeným pro seniory a dále vzdělávání seniorů zaměřenému na oblast ICT. Ve třetí kapitole hovoříme o historii ve vzdělávání seniorů, specifikujeme faktory ovlivňující vzdělávání seniorů a motivaci, předkládáme současné vzdělávací možnosti seniorů, seznamujeme s univerzitami třetího věku, vzdělávacími projekty a kurzy pro seniory zaměřenými na informační a komunikační technologie. V závěru teoretické části práce uvádíme webové portály určené primárně pro seniory.

V empirické části práce popisujeme použité metody, zkoumaný vzorek a také přibližujeme průběh průzkumu. Aplikovali jsme kvantitativní výzkumný postup. Použili jsme metodu dotazníku. Zjištěná data a jejich interpretace obsahuje devátá kapitola bakalářské práce. Výsledky průzkumu byly shrnuty a hypotézy vyhodnoceny. Následuje závěrečné shrnutí celé bakalářské práce a vymezení navrhovaných opatření.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Senioři v dnešní společnosti

1.1 Vymezení pojmu senior

Senior pochází z latinského senex, senis – starý, senior – starší. Nejčastěji užívanou hranicí stáří je věk nad 65 let (Šrámková 2013, s. 181).

Definice pojmu *senior* se v mnoha vědních oborech i společenské praxi liší. Obecně se za seniory považují lidé ve věku nad 60, resp. 65 let. S ohledem na tento pohled můžeme říci, že člověk je starý od chvíle, kdy začne být starobním důchodcem. Haškovcová (2010, s. 16) se odkazuje na odborníky, kteří se shodují v myšlence rozdělení lidského života do několika etap. To platí napříč kulturami. U nás se popisují úseky života po patnácti letech – podrobně viz níže. Např. v Číně člení úseky lidského života po desetiletích. Prvních 20 let se označuje jako mládí, 20–30 let je považováno za období sňatku, 30–40 let je obdobím veřejné činnosti, 40–50 let poznávání vlastních omylů a 50–60 let označují jako konec rozkvětu (Haškovcová 2010, s. 16).

Mezník chronologického věku je uváděn i ve Všeobecné encyklopedii v osmi svazcích. Zde je termín senior popisován jako *člověk ve věku nad 65 let, tj. v důchodovém věku, po fázi tzv. aktivního věku* (Diderot 1999, s. 91).

Z uvedených definic je patrné, že pojem senior může být chápán s různými odchylkami. Především v médiích lze poměrně často nalézt nepřesné výklady. Setkáváme se s termíny jako důchodci, penzisté, staří lidé apod. Pokud shrneme předchozí text, pak za seniory lze považovat osoby, které dovršily 60 let věku. Není potřeba brát v úvahu jejich zdravotní stav nebo pobírání starobního důchodu.

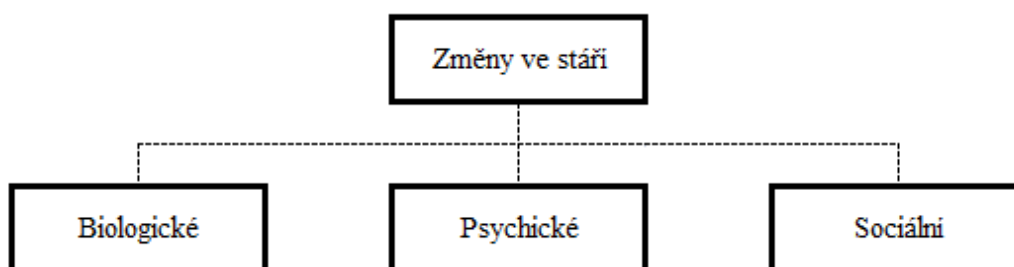
1.2 Stárnutí

Všechny živé tvory postihuje neodvratitelný celoživotní proces stárnutí. Vychází z fyziologických změn organismu. Buněčné struktury organismu upadají, mění se tvar i funkce buněk, čímž dochází k patologickým změnám. Tyto jevy přicházejí s věkem,

u každého jedince se projevují do určité míry individuálně. Rychlost stárnutí je v každém jedinci geneticky podmíněná. Mezi další determinanty ovlivňující stárnutí patří životní styl, stres, zaměstnání i prostředí, ve kterém člověk žije (Mlýnková 2011, s. 13).

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích definuje stáří (senium, atenas) jako *ontogenetickou fázi biologicky i sociálně odlišnou od středního věku. Funkční a zdravotní stav ve stáří je výsledkem zákonitého biologického stárnutí, chorobných procesů, životních podmínek a způsobu života. Za počátek kalendářního stárnutí člověka je konvenčně považován věk 60 nebo 65 let* (Diderot 1999, s. 269).

Jak znázorňuje následující ilustrace 1, člověk během stárnutí prochází změnami biologickými, psychickými i sociálními.

Ilustrace 1: Změny ve stáří (Mlýnková 2011, s. 20)

Biologické změny postihují všechny soustavy orgánů lidského těla. Pohledem jsou nejvíce patrné na kožní a pohybové soustavě. Kůže je vrásčitá, někde můžeme pozorovat hnědé tzv. stařecké skvrny. Vlasy, řasy i ochlupení těla šediví a řídne. Snižuje se tělesná výška i váha, objevují se negativní změny postury. Mobilita seniora postupně upadá a zhoršuje se i schopnost regenerace. Organismus je oslabován snižující se imunitní schopností, senioři jsou náchylnější k nemocem i různým chorobám. Mezi nejběžnější onemocnění seniorů řadíme kardiovaskulární onemocnění (Mlýnková 2011, s. 20, 21).

Ke změnám dochází i v centrální nervové soustavě (dále CNS). *Stáří lidé jsou celkově pomalejší, prodlužují se jejich reakční časy. Zpracování informací a rozhodování, resp. volba adekvátní reakce, vyžaduje delší dobu než dříve* (Kelnarová, Matějková 2010, s. 115). To způsobuje pokles rychlosti vzruchů CNS v periferních částech těla (Mlýnková 2011, s. 22).

Sníží se také percepční vnímání. Kelnarová, Matějková (2010, s. 117) uvádějí, že zhruba 90 % osob po 60. roce věku pocítuje zhoršování zraku a přibližně 30 % osob pozoruje zhoršení sluchu. Změny v chuťových a čichových smyslech jsou zaznamenávány v menší míře (Mlýnková 2011, s. 22).

Proces stárnutí negativně ovlivňuje i změna psychiky, avšak mnohdy jen minimálně. V případě, že dochází k negativním změnám, tak jen za přítomnosti patologického jevu, který se projevuje v průběhu stárnutí. Pokud v psychice člověka začínají negativní změny, lze změnu přičíst spíše změnám tělesným. Somatická nemoc jako např. rakovina nebo zlomenina může mít negativní vliv na psychiku seniora a tato negace graduje společně s mírou závažnosti tělesné újmy (Mlýnková 2011, s. 23).

Dvořáčková (2012, s. 12) popisuje psychické změny jako pomyslnou demontáž lidské osobnosti. Doplnuje, že stárnutí mění osobnost spíše negativně. Popisuje pozorovatelné negativní vlastnosti, které se projevují ve vnějších rysech osobnosti. Dvořáčková (2012, s. 13) specifikuje typické rysy seniorů. Jedná se o sestupné změny v povaze, jako je zhoršená schopnost navazovat vztahy, pokles vitality, elánu a psychomotorických schopností. Sociální změny jsou spojovány se sníženou schopností adaptace vůči společenským změnám. Nejvýraznější změnou je tzv. odchod do důchodu. Vohralíková, Rabušic (2004, s. 36) popisují tuto změnu jako zásadní a shodují se, že s odchodem do penze se člověk stává starým.

Ke stáří patří i úmrtí člověka. Čím je člověk starší, tím častěji se setkává se smrtí. Pokud zemře životní partner, v životě člověka nastává velký zvrat. Dvořáčková (2012, s. 13) popisuje tento moment jako nutnost oproštění od minulosti a stanovení si nových cílů, kterých ještě může dosáhnout. Schopnost přizpůsobení se změnám je nejdůležitějším aspektem, jak se se změnami vyrovnávat.

1.3 Stáří jako problém společnosti

Jak bylo uvedeno výše, stáří je definováno jako ontogenetická fáze biologicky i sociálně odlišná od středního věku. *Funkční a zdravotní stav ve stáří je výsledkem zákonitého biologického stárnutí, chorobných procesů, životních podmínek a způsobu života.*

Za počátek kalendářního stárnutí člověka je konvenčně považován věk 60 nebo 65 let (Diderot 1999, s. 269).

Chronologické stáří je členěno takto:

- *65–74 let – mladí senioři (dominuje problematika adaptace na penzionování, volného času, aktivit, seberealizace),*
- *75–84 let – starší senioři (změna funkční zdatnosti, specifická medicínská problematika, atypický průběh chorob),*
- *85 a více – velmi staří senioři (na významu nabývá sledování soběstačnosti a zabezpečení) (Kalvach, a kol. 1997, s. 22).*

Příhoda in Kalvach, a kol. (1997, s. 22) přináší i jiné členění stáří:

- *60–74 let – senescence, počínající, časné stáří,*
- *75–89 let – kmetství, senium, vlastní stáří,*
- *90 a více – patriarchium, dlouhověkost.*

Zde je namístě zmínit fakt, že se stále postupujícími pokroky v technických i humanitních vědách dochází ke zkvalitňování možností podpory i léčby. Velký posun neustále zaznamenáváme v oblasti medicíny. To má přímý vliv i na prodlužování délky života. Tyto pokroky však společně se snižující se porodností vyvolávají tzv. stárnutí populace.

Fenomén stáří není možné považovat za patologický jev nebo nemoc. Popisujeme jej jako etapu života, která v určitém věku začne a skončí smrtí. Přesto, že úmrtí je přesně definovaný konec, počátek stáří plně definovat nelze (Sak, Kolesárová 2012, s. 31).

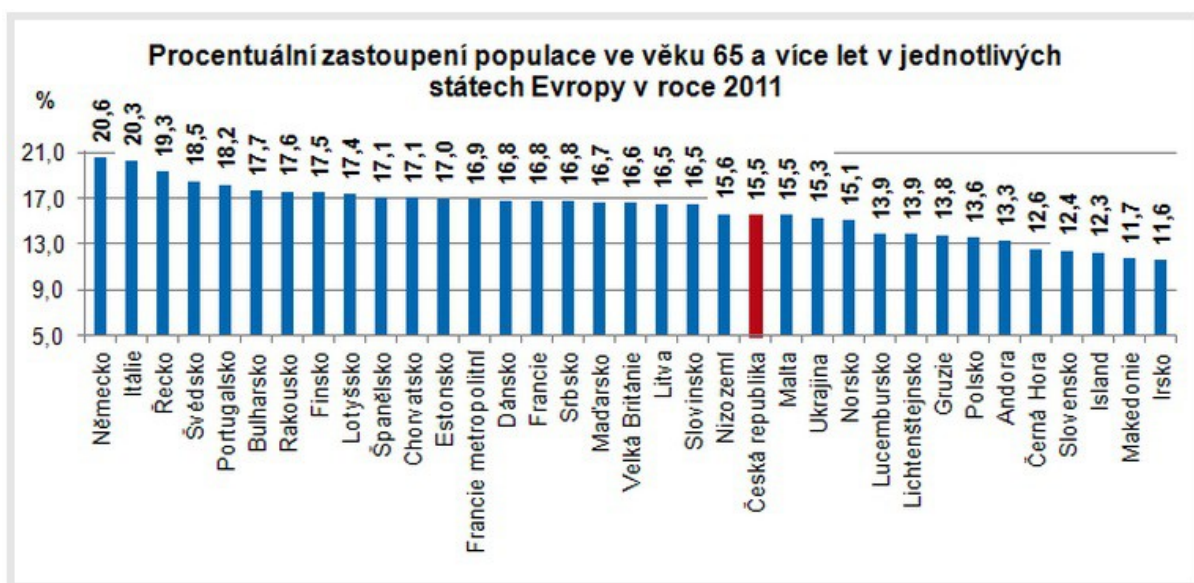
Podle Světové zdravotnické organizace (World Health Organisation) se o stáří začíná hovořit od 60. roku života. Přibližuje se jako rané stáří. Uváděný chronologický věk zahrnuje rozmezí od 60 do 74 let. Tato etapa je typická seberealizací a participací seniorů v dříve zanedbávaných oblastech, jako jsou koníčky, vnučata a další pracovní uplatnění. Pokročilejší věk začíná od 75 let, končí v 89 letech a je označován jako vlastní stáří. Stupňují se zdravotní

problémy. Často lidé odvodí a snižuje se jejich schopnost soběstačnosti. Za dlouhodobě považujeme jedince nad 90 let. Velké množství z nich je závislé na pomoci pečovatelských služeb, ale jsou mezi nimi i lidé, kteří jsou obdivuhodně vitální a samostatní (Mlýnková 2011, s. 14).

V České republice jsme neustále upozorňováni, že se blíží doba, kdy naši společnost bude tvořit třetina seniorů. Jak bylo uvedeno v předchozím textu, pozitivní vliv na prodloužení věku mají především medicínské obory a stále se zkvalitňující a rozšiřující zdravotní i sociální péče.

Pro srovnání znázorňujeme následující graf 1, kde nacházíme zastoupení populace ve věku nad 65 let v různých zemích Evropy. Senioři v České republice měli ve sledovaném období zastoupení ve výši 15,5 %.

Graf 1: Senioři v Evropě (ČSÚ 2012)

V dnešní moderní společnosti celá populace včetně seniorů je neustále konfrontována s moderními technologiemi – včetně ICT. Proto v empirické části práce zjišťujeme, jak se senioři v této problematice orientují.

1.4 Moderní senior

V současné době narůstá počet aktivních seniorů, kteří se vzdělávají a zapojují do různých oblastí společenského života (Czesaná 2007, s. 36).

Senioři by měli mít možnost zapojení do života společnosti stejně jako ostatní jedinci žijící v dané společnosti. Měli by vnímat své osobní uznání i svoji užitečnost, docenění svých zkušeností a smysluplně využívat volný čas. Pro životní spokojenost jsou tyto skutečnosti velmi důležité, což se netýká jen seniorů, ale všech osob napříč generacemi. Je nutné seniory podporovat při vzdělávacích, kulturních i společenských aktivitách a také při řešení potíží, které se jich dotýkají. V rozvinutých zemích se pro ekonomiku brzy stanou senioři velice důležitými zákazníky. V Německu se snaží o to, aby demografické změny pozitivně ovlivňovaly zdravotnictví, cestovní ruch, oděvnictví a další hospodářská odvětví zaměřující se na seniory. Stejná situace platí i u ICT. Nabízí se celá řada kurzů a vzdělávacích aktivit pro dospělé a seniory (Grycová 2010, s. 20).

Pojem moderní senior lze tedy spojit s aktivním stárnutím, stylem a způsobem života i volným časem.

Aktivní senioři dnes běžně sportují, učí se cizí jazyky, pracují na počítačích i tabletech a smartphonech, předčítají dětem, v knihovnách organizují setkávání nad dětskými knihami, sepisují svoje paměti apod.

Kondice i celkový zdravotní stav seniorů se nesporně zlepšil díky moderní medicíně, ale také díky stále propagovanému zdravějšímu životnímu stylu. Možnosti současných seniorů jsou obrovské. Výhodou je dostatek volného času, nevýhodou však často bývá nedostatek finančních prostředků.

2 Informační a komunikační technologie a senioři

2.1 Význam informačních a komunikačních technologií

V dnešní společnosti je využívání ICT považováno za zcela běžnou součást života. Používání ICT se proto dotýká i seniorů. Jak je užívání ICT pro ně složité zjišťujeme v empirické části práce. Předpokládáme, že mezi seniory převládá spíše odstup vůči ICT, než je tomu u mladších generací.

Brdička (2003, s. 41) poukazuje na úspěšnost jedince v informační společnosti na základě jeho schopností a znalostí práce s ICT, dovednosti přeměňovat informace, kooperovat v týmu i bez osobního kontaktu a rychle se učit novým věcem. ICT mohou vést člověka k přehodnocování svých mnohdy zastaralých postojů vůči ICT. Člověk je nucen začít vnímat svět a přijímat informace s použitím ICT. To však nebývá jednoduché právě u seniorů.

Znalost práce s počítačem, přístup k internetu či používání elektronické pošty se stávají stále důležitějším faktorem plnohodnotného začlenění člověka do společnosti, do světa práce, ovlivňují svým způsobem celkovou kvalitu života (Zounek 2006, s. 143).

Zounek (2006, s. 101) uvádí, že ICT umožňují v podstatě neomezenou komunikaci, dodávají přístup k nepřebernému množství informací, mohou ovlivňovat ekonomiku, vzdělávání i kulturu. Jedinec, který nepoužívá ICT alespoň na nízké uživatelské úrovni, nemá v podstatě šanci ovlivňovat dění ve společnosti. Tím je odsunut na její okraj. To se týká i seniorů. Zounek dodává, že mezi hlavní determinanty ovlivňování dění ve společnosti řadíme věk, vzdělání, úroveň dovedností v práci s ICT a ekonomické postavení. V České republice bývá kladen důraz na samotné technologie a jejich rozvoj, ale ne na jejich užívání.

Naše populace stárne. Využívání ICT se tedy netýká jen dětí, mládeže a generací v produktivním věku. Ale právě i v postproduktivním věku, kam řadíme seniory.

2.2 Informační společnost a informační a komunikační technologie

V ekonomickém povědomí společnosti je kladen největší důraz na informace, které často mají větší strategický vliv než peníze. Proto se objevil termín informační společnost. Přestože je pojem *informace* klíčovým pojmem informační vědy i informační společnosti,

neexistuje univerzální definice, která by tento termín jednoznačně popsala a vymezila. Kořeny slova *informace* v latině. Podstatné jméno *informatio* značilo *obrys* nebo *tvar* a sloveso *informare* znamená *utvářet podobu* či *formovat* (Rylich 2015).

Informační společnost je společnost založená na integraci informačních a komunikačních technologií do všech oblastí společenského života v takové míře, že zásadně mění společenské vztahy a procesy. Nárůst informačních zdrojů a komunikačních toků vzrůstá do té míry, že ho nelze zvládat dosavadními ICT (Jonák 2004). Vše, co „informační exploze“ v dohledné době způsobí, přinese zatížení a mimořádné požadavky na obratnost jak pracovat s informacemi. S progresem v této oblasti ICT se společnost nevyhne vícenásobnému generování počtu informací. Dochází tak k uzavřenému koloběhu. Nejen senioři budou mít obtíže s přizpůsobením se tomuto trendu.

Informační společnost s sebou přináší nejen nové příležitosti v podobě vyšší ekonomické prosperity a participace občanů na životě ve společnosti, ale také hrozbu rozdělení obyvatel na ty občany, kteří umí ovládat ICT a na ty, kteří je využívat neumějí, a nemohou se proto plnohodnotně začlenit do informační společnosti. K implementaci ICT do společnosti dochází ve věkových, vzdělanostních a sociálních skupinách odlišným tempem a v jiné kvalitě. Celková digitalizace životního stylu skupin mládeže nejvíce propojených s počítačovými aktivitami a s aktivitami na internetu vede i ke změnám v kulturních aktivitách. Tyto dva procesy vedou ke generační propasti mezi mladou a starou generací. To však neznamená, že v generaci seniorů nedochází ke sbližování s novými prostředky ICT.

Komputerizace společnosti dle Saka, Mareše, aj. (2007, s. 37) představuje primární etapu přechodu k informační společnosti. Zahrnuje tedy vybavování populace prostředky ICT, osvojování si počítačové gramotnosti, zakládání počítačových databází a využívání nových prostředků ICT ve všech oblastech života společnosti. Do komputerizace společnosti můžeme zahrnout technologie jako: televize, počítač, rozhlas a v neposlední řadě i mobilní telefony, které vlastní drtivá většina populace.

Především počítač a internet patří mezi technologie s růstovou dynamikou. Internet poskytuje seniorům v komunikaci se současnou společností nové možnosti. Mohou tak držet krok s mladšími lidmi a eliminovat generační propast mezi nimi (Sak, Mareš, aj. 2007, s. 37).

Jak dále Sak, Mareš, aj. (2007, s. 38) uvádí, *proces komputerizace probíhá ve společnosti strukturovaně podle řady znaků, přičemž z hlediska společenského vývoje existují sociální a profesní skupiny a instituce, jejichž komputerizace je významnější, a proto by komputerizace měla být v čele tohoto procesu.*

2.3 Senioři v propasti informačních a komunikačních technologií

Stále se zvyšující potřeba a nutnost využívání ICT je patrná v různých oblastech každodenního života. Jaké jsou možnosti seniorů, budeme také zjišťovat v rámci našeho průzkumu.

Podle Demuntera (2005) se pozvolna zmenšují skupiny znevýhodněných jedinců, pro které je složitá dostupnost k ICT. Tzv. digitální propast přitom ovlivňují faktory, jako jsou věk a vzdělání uživatele, potomek v domácnosti, region, kde žije, povolání, vlastnictví počítače s připojením na internet a pohlaví jedince.

Digitální propast lze obecně chápat jako rozdělení na jedince, kteří mají přístup k moderním technologiím, kam řadíme např. internet, a mezi těmi, kteří tuto možnost nemají. Jan van Dijk (2006, s. 19–28) ve své knize *The Network Society* čtenáře seznamuje s konceptem síťové společnosti a zároveň koncept rozšiřuje pojmem digitální propast ve své další publikaci *The Deepening Divide, Inequality in the Information Society* (2005). Upozorňuje zde na rozdíl mezi fyzickými bariérami komunikace a schopnostmi i dovednostmi uživatelů.

Pokud se zaměříme na ICT, můžeme potencionální uživatele rozdělit do dvou hlavních skupin. Do první skupiny řadíme ty, kteří mají přístup k ICT a umí s nimi pracovat. Členové druhé skupiny tyto možnosti a schopnosti nemají. Dá se říci, že tito jedinci jsou informačně ochuzováni. Mohou se nacházet na okraji společnosti, nebo být ze společnosti vylučováni. Vznikající sociální nerovnost z nedostatku informací, pak nazýváme právě digitální propastí.

Právě senioři se mohou poměrně často nacházet v digitální propasti. Jedličková (2006, s. 55) uvádí, že *čím více společnost staví na službách a aktivitách založených na ICT, tím více se od sebe vzdalují ti, kteří mají a ti kteří nemají možnosti ICT plnohodnotně využívat.*

S ohledem na fakt, že tzv. internetová populace stárne, stoupá tak i věk uživatelů internetu. Tuto skutečnost budeme ověřovat v empirické části práce.

2.4 Prostředky informačních a komunikačních technologií a senioři

Nejvíce používanou službou internetu jsou webové stránky. Nejprve armádní a následně univerzitní projekt se proměnil v nevídaný jev. Na celém světě funguje statisíce počítačů, jež jsou trvale propojovány datovými linkami. To umožňuje nepřetržité poskytování dat. Síť je nazývána web (Hlavenka, Samšuk, Roubal 1998, s. 103).

Osobní počítač je neodmyslitelnou součástí ICT. Pod pojmem počítač si mnoho lidí představí buď notebook (viz příloha C), nebo tzv. stolní počítač – PC (Personal Computer) (viz příloha B). Počítač je elektronické zařízení, které zpracovává data pomocí předem vytvořeného programu a zpravidla je ovládán uživatelem. V současnosti jsou počítače využívány téměř ve všech oborech lidské činnosti. V nejširším slova smyslu by se počítač mohl přirovnat k jistému „posilovači“ lidského mozku. Záleží na tom, jaké v počítači spustíte programy, co takové programy umí a co vám umožní: psát a upravovat texty vč. obrázků a grafických doplňků, vytvářet tabulky (výkazy a přehledy), zpracovávat obrázky, kreslit je, pracovat s hudbou, se zvukem, videem, získávat informace o čemkoliv a odkudkoliv prostřednictvím internetu či komunikovat s celým světem (Lapáček 2009, s. 11, 12).

Jako další prostředky ICT lze zmínit tablet (viz příloha D), chytrý mobilní telefon (viz příloha E), platební kartu (viz příloha F), televizor (viz příloha G), radiopřijímače (viz příloha H), tištěné noviny (viz příloha I) a tištěné časopisy (viz příloha J).

2.5 Informační politika České republiky

V oblasti budování tzv. informační společnosti byl první ucelenou koncepcí dokument „Státní informační politika – cesta k informační společnosti“ z roku 1999. Dokument určuje osm priorit, které se skládají ze tří oblastí:

- *informatizace veřejné správy,*
- *informační gramotnost (vzdělávání),*
- *elektronický obchod (E-Česko 2006, s. 29).*

Velká pozornost byla zaměřena na informatizaci veřejné správy, malá pak na problematiku týkající se dostupnosti internetu. Jakou mají senioři možnost připojení se k internetu zjišťujeme v empirické části bakalářské práce.

Na výše uvedený dokument navazovalo vypracování úkolů ve formě dokumentu nazvaného *Akční plán realizace státní informační politiky do roku 2003*. Realizaci tohoto plánu negativně ovlivnil nedostatek finančních prostředků i složitá koordinace aktivit mezi jednotlivými resorty (E-Česko 2006, s. 29).

První představy o vybudování *Státního informačního systému nahradily* v rámci *Státní informační politiky* z roku 1999 představy propojení individuálních informačních systémů veřejné správy, které by zahrnovaly rozsáhlou nabídku služeb veřejné správě i široké veřejnosti seniorů nevyjímaje. Tato myšlenka byla zpracována v dokumentu *Koncepce budování informačních systémů veřejné správy* v roce 1999. To vedlo k vydání *zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů* (E-Česko 2006, s. 29).

Jedním z hlavních úkolů *Koncepce budování informačních systémů veřejné správy* bylo i vytvoření a provozování jedné národní komunikační infrastruktury, která by zajišťovala propojení všech resortů. Zadání přidělila vláda roku 2001 Českému Telecomu. Projekt trvale narážel na nepřipravenost projektu a ne zcela jasně dané financování (E-Česko 2006, s. 29).

Roku 2000 došlo k přijetí zákona o elektronickém podpisu. Ten definoval právní rámec elektronické komunikace. Masivnějšímu rozšíření však nestále brání řada překážek. Patří sem hlavně celkem vysoká cena z nákupu certifikátu a malá použitelnost elektronického podpisu v rámci veřejné správy. Je zde nízký počet aplikací, které umožňují transakční operace s veřejnou správou. Změnu měl přinést v roce 2003 *Portál veřejné správy* (E-Česko 2006, s. 29).

Nedořešena je otázka specifikace vzájemné spolupráce a komunikace jednotlivých registrů a ostatních datových zdrojů státní správy a samosprávy. Aktuální je i informatizace různých agend veřejné správy. Řešení otázek práva v informační společnosti je jednou z priorit vlády (E-Česko 2006, s. 30).

Oblast informační gramotnosti byla roku 2000 vyčleněna do zvláštního koncepčního dokumentu *Státní informační politika ve vzdělávání* (dále jen SIPVZ) v rámci resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Přes nedostatky projekt dosáhl jednoho z cílů, kdy se Česká republika řadí nad průměr EU v počtu žáků na jeden osobní počítač (E-Česko 2006, s. 30).

V roce 2003 byl mimo rámec SIPVZ spuštěn Národní program počítačové gramotnosti (dále jen NPPG) *zaměřený na nejširší veřejnost bez dosavadních zkušeností s ICT* (E-Česko 2006, s. 30). V rámci programu se podařilo vybudovat školicí centra, kde probíhají kurzy pro úplné počítačové začátečníky. Díky NPPG se otevřely možnosti vzdělávání seniorů v oblasti ICT. V roce 2003 NPPG absolvovalo přes třicet tisíc občanů všech věkových kategorií (E-Česko 2006, s. 30).

2.6 Informační a komunikační technologie jako problém seniorů a jejich zaměstnatelnost

Senioři jsou stále rozšiřující se skupinou. Ztráta zaměstnání nebo nenalezení nového pracovního místa se stává velmi častým jevem. Starší lidé již nemívají zájem o další vzdělávání a rekvalifikace, ztrácí motivaci učit se novým věcem. Mnohdy si senioři mohou myslet, že jejich původní vzdělání je dostačující po celý profesní život, jako tomu bývalo v předchozích letech. Domnívají se, že nepotřebují ICT. ICT je však v dnešní době zcela samozřejmou součástí nové profese (Jedličková 2006, s. 6).

Lze tedy konstatovat, že senioři nejsou skupinou, která se bezproblémově orientuje v ICT. To úzce souvisí se sociálním vylučováním seniorů z různých typů aktivit. V době, kdy sami studovali a připravovali se na svůj profesní život, se ještě o využívání ICT v dnešním slova smyslu z daleka nedalo hovořit.

Czesaná (2007, s. 36) tvrdí, že pozice starších osob na trhu práce se v současné době mění. Jak naše populace stárne, prodlužuje se věk odchodu do důchodu z důvodu udržitelnosti financování státních penzijních systémů. K tomu se společně s rychlým rozvojem technologií zvyšují nároky na kvalitu pracovních sil a současně pro seniory narůstají i konkurenční tlaky na trhu práce. Zaměstnavatelé mnohdy dávají přednost mladším zájemcům. Mají u nich lepší zkušenost s tím, že jejich ve škole získané znalosti odpovídají aktuálním požadavkům, ovládají cizí jazyky a jejich práce s ICT bývá suverénní. Stále převládá názor, že starší zaměstnanec bývá méně výkonný a schopný se přizpůsobit nově vznikajícím situacím. Udržování a obnovování znalostí a dovedností je proto velmi nezbytné.

U starších lidí se projevuje nízká funkční gramotnost, na kterou je při hledání místa často kladen velký význam. Dalším problémem starší generace může být jejich zastaralá představa jednoho povolání po celý profesní život. V současné době tato představa již neplatí. Moderní doba přináší rychlý život s možností mnoha změn, včetně radikální změny povolání. Pak se jedinec učí nové dovednosti, znalosti, inovace i technologie. Proto by ani starší lidé neměli nové technologie ignorovat. Starší zaměstnanci patří do kategorie ohrožených pracovníků při zachování stálého místa nebo získání nového místa či budování další kariéry. Pokud se senior aktivně vzdělává, tak mimo osobní profit také dosahuje na potřebnou kvalifikaci. Dovednosti týkající se ICT vedou k větší motivaci v jejich pravidelném používání (Jedličková 2006, s. 6).

Jak bylo uvedeno: pro politiku státu bude nezbytné, aby senioři byli ekonomicky produktivní. K tomu jim bezesporu dopomáhají i znalosti, zkušenost a dovednost práce s ICT.

3 Vzdělávání seniorů

3.1 Historie ve vzdělávání seniorů

Vzdělávání je chápáno jako celoživotní proces, který každého člověka provází od narození až prakticky do stáří. Jedná se o záměrné osvojování vědomostí, dovedností a návyků (Šimoník 2005, s. 140).

Cílem vzdělávání seniorů je především udržení jejich tělesných a intelektuálních sil. Vzdělávání může mít u seniorů preventivní charakter, nebo může vést k odstranění či kompenzaci deficitů (Beneš 2008, s. 90).

Za počátek institucionálního vzdělávání seniorů lze považovat rok 1973. První univerzita třetího věku (dále jen U3V) vznikla ve Francii. Cílem programu univerzity bylo vytvoření druhého životního programu pro seniory. Nejprve koncipovali studijní program jen jako soubor výběrových přednášek, později s možností získání úplného vysokoškolského vzdělání (Haškovcová 2010, s. 127).

Další U3V vznikaly v Belgii, Španělsku a Polsku. Tato podoba vzdělávání se v České republice rozvíjela nejdříve přednáškami, které byly pořádány v různých kulturních zařízeních a tehdejších klubech pro důchodce. V České republice organizovala jako první přednášky U3V Univerzita Palackého v Olomouci v roce 1986. V Praze (na Fakultě všeobecného lékařství Univerzity Karlovy – obor biologie člověka) byla otevřena v roce 1987/88 první U3V (Klevelandová, Dlabalová 2008, s. 53).

V roce 2000 vysoké školy s technickým zaměřením (VUT, ČVUT) začaly nabízet seniorům kurzy z oblastí ICT a dalších moderních technologií (Klevelandová, Dlabalová 2008, s. 54).

3.2 Faktory ovlivňující vzdělávání seniorů

V seniorském věku jsou vzdělávací aktivity považovány za důležitou součást udržení kvality života. Představují výraznou motivaci a cíle možného vzdělávání. Dodávají pocit důstojnosti, sebedůvěry a pomáhají udržovat fyzické a duševní zdraví. Posilují intelektuální a kognitivní funkce. Nabízejí pro ně nové zaměstnání s ohledem na ukončení jejich pracovní činnosti (Mühlpachr, Staníček 2001, s. 69).

Nově otevřené možnosti ve vzdělávání s sebou přináší velké výhody pro každého, kdo má zájem je využít. A i když se objevuje nepřehledné množství kurzů a dalších vzdělávacích aktivit, jen poměrně malé procento populace se odhodlá zmíněné kurzy navštěvovat. Samotné rozhodnutí se dále vzdělávat záleží na mnoha faktorech. Jedním z nich je motivace nás samotných.

Klevetová, Dlabalová (2008, s. 35) popisují motivaci jako hybnou páku lidského chování, jež nutí člověka uspokojovat své potřeby. Jak jsme již uvedli, člověk během stárnutí prochází změnami biologickými, psychickými i sociálními. Ve stáří se často projevují chronická onemocnění, která vedou k funkčním omezením a snižují rozvoj dosažených schopností i stálých hodnot. Motivace vychází z podkladu úsilí organismu na dosažení rovnováhy mezi sebou samotným a prostředím za pomoci činností vedoucích k vlastnímu uspokojování a soběstačnosti. Jediný opravdový druh motivace je dovednost přesvědčit sám sebe o nutnosti vlastní snahy k odpovědi na otázku: *Proč chci usilovat o návrat schopnosti uspokojovat své potřeby sám* (Klevetová, Dlabalová 2008, s. 35)?

Mezi tři klíče k motivaci patří:

- *touha dosáhnout cíle* – plánování časových i konkrétních cílů, které jsou v možnostech seniora,
- *důvěra ve vlastní schopnosti* – zda si senior věří a cítí podporu svého okolí,
- *vlastní představa dosažené změny* – zda si senior dovede představit dosaženou změnu, jaké zvolí aktivity a jak bude s výsledky sám spokojený (Klevetová, Dlabalová 2008, s. 36).

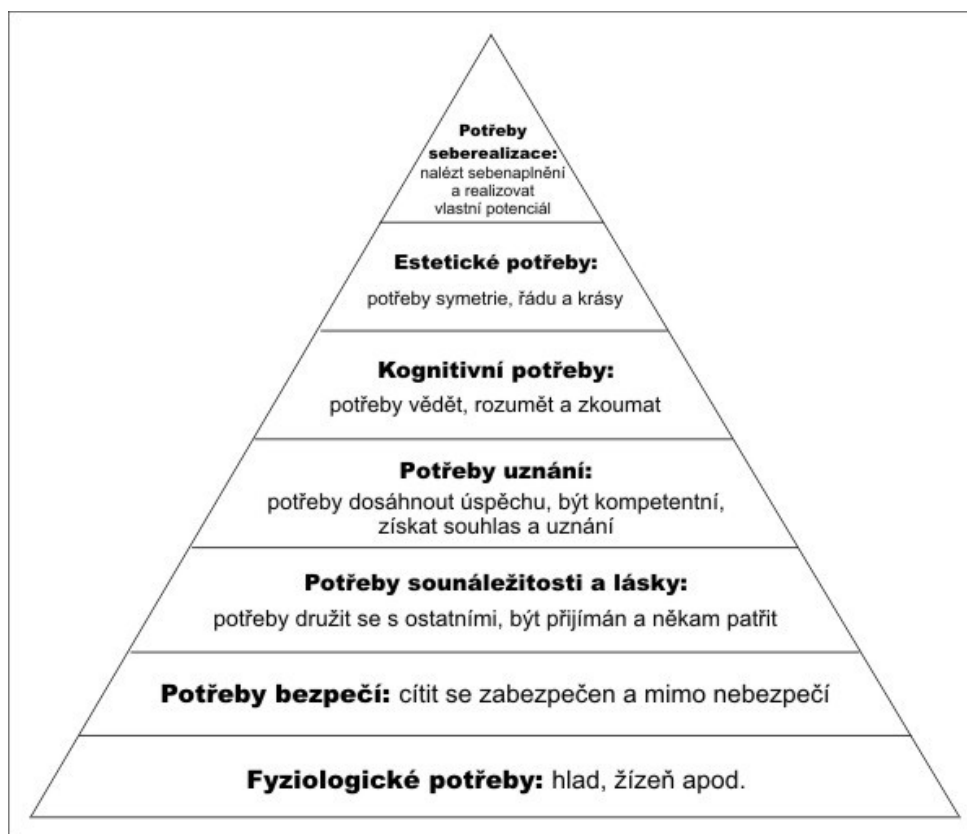
Motivaci můžeme rozdělit na vnitřní a vnější. Vnitřní motivace zahrnuje zkušenosti, očekávání, sebepojetí, vnější motivace je vliv společnosti i bezprostředního okolí. Nedostatek až absence vnitřní nebo vnější motivace brání seniorům mj. v učení se problematice ICT. Tito lidé nevnímají význam investovaného času a úsilí a mnohdy se jim ani nechce (Vágnerová 2007, s. 342).

Rabušicová a Rabušic (2008, s. 98) definují motivaci jako vnitřní sílu, která nás vede kupředu. Motivace je prospěch, který se u člověka projevuje jako bonus za to, že se bude vzdělávat. Při motivaci je důležité znát profit, jaký senioři očekávají, jakou hodnotu připisují vzdělání. Zde si můžeme klást mnoho otázek, jako např. Proč si má senior myslet, že by se měl učit práci s ICT? Jaká bude jeho motivace? Jak bude vnímat to, že nemusí ve světě plném technologií uspět? Senior situaci může vnímat jako – Není snazší se o ICT ani nezajímat? Senioři již mohou být *unaveni životem a unavenému se logicky učit nechce. I zde samozřejmě*

existují výjimky a bylo by proto předčasné všechny seniory považovat za odpůrce učení a poukazovat na ně jako na neznalé ICT. Těch znalých je ale bohužel zatím menšina. Otázka vnímání bariér je při zkoumání motivace ke vzdělávání dospělých zcela klíčová (Rabušicová, Rabušic 2008, s. 98).

Níže na ilustraci 2 uvádíme Maslowovu pyramidu potřeb – potřeby dospělého člověka dle hierarchie. V užším pojetí můžeme tento přehled přiřadit k motivaci seniorů, protože se lze domnívat, že vlastní užitek díky nabytým vědomostem může být pro seniora velkým motivem pro zájem o další vzdělávání.

Beneš (2008, s. 82) popisuje motivaci k zapojení seniorů do dalšího vzdělávání jako úroveň dosaženého vzdělání a typu vzdělání, jaké senioři absolvovali, ale také z jejich účasti na jejich předchozím vzdělávání. Motivace může vzejít i z jejich dřívějších zálib, politické angažovanosti, kulturního a společenského života, ale i z přirozených potřeb snahy o pomoc členům vlastní komunity. Touha po sociálním kontaktu je základním motivem stejně jako snaha o zvládnání změn, ke kterým neustále dochází jak v sociální, fyzické, tak i psychické oblasti.

Ilustrace 2: Maslowova pyramida potřeb (Franěk 2011)

3.3 Současné vzdělávací možnosti seniorů

3.3.1 Univerzita třetího věku

Pro sebevzdělávání již neplatí, že je výsadou pouze mladých lidí. Univerzitní vzdělání dnes absolvují i starší generace. Jedná se o vzdělávání na tzv. U3V. U3V umožňují svým studentům aktivně a smysluplně trávit volný čas, něčemu novému se učit i poznávat nové přátele. Např. v roce 2011 u nás využilo možnosti vzdělávat se na U3V kolem 22 000 seniorů (Redakce 2012).

Počátky U3V v České republice spadají do doby okolo roku 1986. Byla to Karlova univerzita a Univerzita Palackého v Olomouci (viz výše). Od té doby se nabídka vzdělávání tohoto typu neustále rozšiřuje. Svoji U3V mohou senioři navštěvovat téměř na každé veřejné

vysoké škole. Podmínky přijetí, zápisné i nabídka kurzů se na každé U3V mohou lišit (Redakce 2012).

V následujícím textu uvádíme přehled dostupných U3V v České republice.

- **Univerzita Karlova v Praze** – na webových stránkách univerzity najde zájemce kompletní nabídku nabízených kurzů i kontaktní informace.
- **České vysoké učení technické v Praze** – kurzy U3V nabízí několik fakult.
- **Vysoká škola ekonomická v Praze** – nabídka ke studiu obsahuje velké množství témat – společensko-vědní, jazykové, infromatické, zdravotně-tělovýchovné a umělecké předměty.
- **Česká zemědělská univerzita v Praze** – počítačové kurzy a Virtuální U3V ad.
- **Vysoké učení technické v Brně** – kromě základních kurzů nabízí několik kurzů na počítači a kurz počítačová grafika a digitální fotografie.
- **Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně** – U3V je organizována jako dvouletý studijní program. Posluchači studují mj. kurzy práce s počítačem.
- **Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem** – zajišťují několik desítek kurzů.
- **Janáčkova akademie múzických umění v Brně.**
- **Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava** – programy U3V nabízí několik fakult.
- **Univerzita Palackého v Olomouci.**
- **Virtuální Univerzita třetího věku.**
- **Západomoravská vysoká škola v Třebíči.**
- **Mendelova univerzita v Brně** (Helpnet 2015a).

- **Veterinární a farmaceutická univerzita Brno.**
- **Ostravská univerzita v Ostravě.**
- **Západočeská univerzita v Plzni.**
- **Masarykova univerzita.**
- **Vysoká škola chemicko-technologická v Praze** – nabízí např. kurzy: Život s počítačem a S počítačem přátelsky od A do Z.
- **Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta** – např. Moderní technologie pro seniory.
- **Vysoká škola polytechnická Jihlava** – realizují např. programy: Pracujeme s počítačem, s GPS, Digitální fotografie, Digitální video, Grafika a prezentace na webu, Trénink mozku pomocí počítače.
- **Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.**
- **Technická univerzita v Liberci.**
- **Univerzita Pardubice.**
- **Slezská univerzita v Opavě** – kurzy počítačové gramotnosti, digitální fotokomory i jiné přednášky (Helpnet 2015a).

Některé U3V nabízejí možnost virtuální formy studia. Lze konstatovat, že znalost práce s ICT je pro studenty – seniory nezbytná.

3.3.2 Vzdělávací projekty a kurzy

Zde uvádíme některé z nejznámějších projektů, které jsou zaměřeny na podporu používání moderních technologií v seniorském věku. Samozřejmě existuje celá řada dalších menších projektů s podobnou tematikou, ty jsou ale realizovány v lokálním rozsahu.

Senioři k počítačům – projekt vznikl roku 2006. Jedná se o masovou kampaň pro seniory s cílem rozvoje počítačové gramotnosti v České republice. Záměrem projektu je rozšíření užívání počítačů mezi seniory. Na webových stránkách Pozitivních novin nalezneme hned několik výzev pro děti a vnoučata seniorů, pro firmy, ale i přímo pro seniory (Pozitivní noviny 2015). Jsou to např.

- Naučte své prarodiče a rodiče práci s ICT.
- Zprostředkujte jim dostupný počítač tzv. SENIOR – vyhovující jejich individuálním potřebám a zájmům.
- Motivujte je, aby překonali nedůvěru i odmítavý postoj k ICT (Pozitivní noviny 2015).

Senioři komunikují – projekt určený těm seniorům, kteří mají zájem o moderní techniku. Výstupem je seznámení cílové skupiny se základní obsluhou počítače a používání internetu, psaní textu, elektronické pošty, seznámení s používáním elektronických bankovních služeb (Nadační fond 2015).

SETIP – Senior Education and Training Internet Platform – tento projekt si klade za cíl vytvořit obsahově, organizačně a technicky i pilotně ověřit fungování internetové platformy vzdělávání seniorů (dále jen SETIP). Ta přispěje k zájmu seniorů o problematiku ICT. Senioři se učí prakticky používat ICT na uživatelské úrovni. Projekt umožňuje seniorům aktivní podíl na tvorbě obsahu studijního programu. Struktura SETIP umožňuje propojování různých skupin účastníků podle jejich zájmů o vzdělávání. Takto dochází k přirozené selekci některých témat zajímavých pro seniory v zemích, kde projekt probíhá. Tím je naplňován záměr na provázání vzdělávání s rozvojem osobnosti seniorů s podmínkou zvládnutí základní počítačové gramotnosti seniorů (Telnarová 2010). V České republice je realizována Virtuální univerzita třetího věku (Virt U3V) při Ostravské univerzitě v Ostravě (SETIP 2015).

U cílové skupiny seniorů se potvrdilo, že pokud jsou správně proškoleni, je jim věnována navazující, hlavně informační a technická podpora, jsou připraveni studovat pomocí internetu, což považují za velmi atraktivní (SETIP 2015).

Dále uvádíme některé projekty zaměřené na podporu využívání ICT v seniorském věku. Jistě jsou realizovány i další projekty na toto téma.

Kurzy ICT

- **Základy práce s počítačem** – kurz je zaměřen na základy uživatelské práce na počítači v operačním systému MS Windows a nejpoužívanějších programech pro psaní textů a práci s internetem.
- **Práce s počítačem pro mírně pokročilé** – zaměřeno na práci s textovým a tabulkovým editorem a na základy práce s obrázky a využívání služeb internetu.
- **Práce s počítačem pro pokročilé** – kurz je zaměřen na prohlubování znalostí na počítači.
- **Digitální fotografie** – účastník kurzu se dozví o funkcích digitálního fotoaparátu a naučí se správně pořizovat fotografie. Tyto pak převést do počítače a zpracovat s využitím prohlížeče fotografií a grafického editoru a dále je upravovat.
- **Internet a elektronická pošta prakticky** – hlavním cílem je vybavit frekventanty praktickými dovednostmi a znalostmi v oblasti sítě internet (Dosedla 2010, s. 68). Z teoretických znalostí posluchače nejvíce zajímají informace o pořízení počítače, připojení k internetu, e-mail a další (Dosedla 2010 s. 70).

3.4 Webové stránky pro seniory

Dále uvádíme některé webové portály, které jsou primárně určeny seniorům. Pro seniory, kteří mají zájem o tento druh získávání informací, je proto používání internetu a dalších ICT (minimálně na uživatelské úrovni) důležité.

- **Důchodová reforma** – senioři zde naleznou návod, jak se orientovat v důchodové reformě. Dokument s názvem „Manuál k důchodové reformě“ odpovídá na nejčastější otázky o všech aktuálních změnách.

- **Gerontologie** – informační servis o službách pro seniory zaměřený hlavně na Alzheimerovu chorobu. Najdeme zde přehled domovů pro seniory, seznam lékařů, zdravotnických zařízení, center denních služeb a odborné péče.
- **i-Senior.cz** – portál vznikl v dubnu 2011 z vysokoškolského semestrálního projektu. Na aktuální témata zde připravovalo deset studentů ekonomické žurnalistiky různé články.
- **Moudrý senior** – stránky upřednostňují pět nejdůležitějších oblastí, se kterými se senior nejčastěji setkává, a to zdravotnictví, právní rady a návody, oblast financí, kultura a cestování.
- **Otevřeno seniorům** – sociální kampaň věnující se problematice tzv. ageismu – znevýhodnění seniorů ve společnosti.
- **Pečující on-line** – stránky určené k vzdělávání osob, které pečují o těžce nemocné rodinné příslušníky.
- **Poruchy chování ve stáří** – zde se lze dozvědět užitečné informace o projevech, příčinách, možnostech léčby různých nemocí a přístupu k nemocným (Helpnet 2015b).
- **Seniorclub.cz** – internetový portál, kde mohou senioři vkládat své rady, nápady a různé informace.
- **Seniorem** – interaktivní web se zaměřuje, uvádí databáze pobytových zařízení pro seniory a lázní. Zde mohou zapisovat vlastní hodnocení.
- **SeniorPortál.cz** – webové stránky určené lidem ve věku nad 55 let. Portál bývá denně aktualizován novými články a jednou týdně videoreportážemi.
- **Senivia** – webové stránky zaměřené na občany České republiky starší 55 let. Nabízí informace ze zpravodajství, možnosti jak trávit pro volný čas, pracovní uplatnění, rady odborných poradců. Chystají spuštění služby online virtuálního sociálního pracovníka a e-shop se specializovaným a rozmanitým zbožím.

- **SENSEN** – Nadace Charty 77/Konto BARIÉRY – projekt „Senzační senioři“ Na portálu je např. možné přispívat do tvorby Národní kroniky. Kluby SENSEN se nacházejí po celé České republice. Dochází zde k neformálnímu spojování starších lidí. Programy klubů se zaměřují i na vzdělávání, podporují počítačovou gramotnost, osobnostní rozvoj i pohybové aktivity.
- **Umírání.cz** – webový portál pro sdílení pomoci a informací pro nemocné, lékaře, pečující a pozůstalé.
- **Vital plus – časopis pro seniory** – internetová verze časopisu. Časopis je zaměřen na postavení seniorů ve společnosti. Zahrnuje rozhovory a články na různá témata
- **Vstupujte.cz** – informační server nejen pro seniory. Webové stránky byly vytvořeny v rámci projektu Internet a senioři (Helpnet 2015b).

EMPIRICKÁ ČÁST

Ústředním tématem bakalářské práce je charakterizovat problematiku vzdělávání seniorů v oblasti ICT.

Empirická část bakalářské práce navazuje na část teoretickou a jsou v ní představeny výsledky průzkumu, který se věnoval problematice vzdělávání seniorů v oblasti ICT. Uveden je cíl práce, formulované hypotézy, použité metody průzkumu a popis zkoumaného vzorku. Stěžejní kapitolou empirické části je interpretace dat získaných dat z dotazníků.

4 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je charakterizovat problematiku vzdělávání seniorů v oblasti ICT a zjistit, o jakou oblast ICT se při vzdělávání seniorů nejvíce zajímají, jaké jsou důvody seniorů pro používání ICT a s jakými problémy se seniori při používání ICT potýkají.

Průzkum byl realizován kvantitativním přístupem. Byla použita metoda dotazníku. Sesbíraná data jsme následně analyzovali, vyhodnotili a interpretovali. Ze zjištěných informací jsme mohli formulovat odpovědi na výzkumné otázky a vyhodnotit hypotézy.

5 FORMULOVANÉ HYPOTÉZY

Před samotným výzkumným šetřením jsme formulovali následující hypotézy, na základě kterých jsme sestavili pro respondenty dotazník zjišťující údaje v jednotlivých oblastech.

H1: Seniori žijící v domácím prostředí se vzdělávají v oblasti ICT více než seniori žijící v domovech s pečovatelskou službou.

H2: Seniori žijící v domácím prostředí mají při používání ICT méně problémů než seniori žijící v domovech s pečovatelskou službou.

6 POUŽITÉ METODY

Pro získání požadovaných údajů jsme použili metodu dotazování a techniku dotazníku. Dotazníková technika často umožňuje výzkumníkovi, aby sbíral a vyhodnocoval data sám, bez pomoci dalších tazatelů, což může mít své výhody. Pro respondenty je dotazník technikou, u které mohou mít důvěru v anonymitu celého šetření (Jihlavec, aj.2010, s. 66).

Dotazník je považován za vysoce efektivní techniku sběru dat, která může postihnout velký počet respondentů při relativně malých nákladech (Disman 1998, s. 141).

Sběr dat probíhal formou kvantitativního přístupu. Tento druh výzkumu, jak uvádí Gavora (2000, s. 31, 32), je zaměřen na práci s číselnými údaji. Pomáhá nám zjistit výskyt, frekvenci a rozsah sledovaného jevu. Je zaměřen na množství. Získané údaje lze matematicky zpracovat. Smyslem takového přístupu je vytřídit údaje a vysvětlit příčiny existence jevů.

Použitou metodou je dotazník (viz příloha A). Dotazník patří mezi nejčastěji používané metody při výzkumu. Důvodem je poměrně snadné používání této metody (konstrukce, administrace, vyhodnocení atd.). Je třeba dodat, že považovat dotazník za velmi snadnou metodu může být ale zdánlivé, a často se může toto podcenění vymstít (Gavora 2000, s. 121). Dotazník slouží pro získání velkého množství údajů prostřednictvím promyšlené struktury a jasného zaměření jednotlivých položek v dotazníku (Gavora 2000, s. 99).

Dotazník se skládal z 13 položek, obsahoval položky uzavřené, polouzavřené i položky s volnou odpovědí. V položkách č. 1, 2, 4, 8, 11 a 12 měl respondent možnost uvést více odpovědí, maximálně tři odpovědi. V položkách č. 3, 6, 7, 9 a 13, byla možná volba pouze jedné odpovědi. V položce č. 5 „Jaké technologie používáte každý den“ měli respondenti vhodnou odpověď označit křížkem a připsat k jednotlivým technologiím, kolikrát za týden tu kterou používají. Položka č. 10 „Bydlíte“ umožňovala odpovědět jednou ze čtyř nabízených možností. Zjišťovali jsme, o jakou oblast ICT se při vzdělávání nejvíce zajímají. Dále jaké jsou důvody seniorů pro používání ICT a s jakými problémy se senioři při používání ICT potýkají. Další položky zjišťovaly bližší informace směřující k cíli bakalářské

práce. Tázali jsme se, jaké ICT používají nejčastěji, jestli vlastní počítač, tablet, jakou formou se vzdělávají v oblasti ICT, jaké technologie používají každý den, zdali používají internet. V dalších položkách jsme kladli otázky, jestli bydlí sami, s rodinou či v domě s pečovatelskou službou a v neposlední řadě, jaké mají problémy s používáním ICT a jakou mají motivaci k používání ICT. Na závěr dotazníku měli respondenti uvést nejvyšší dosažené vzdělání, věk a pohlaví.

7 Průběh průzkumu

7.1 Pilotní průzkum

Realizace pilotního průzkumu probíhala před samotným výzkumným šetřením. Pro pilotní průzkum jsme se rozhodli z toho důvodu, abychom dotazník, který jsme později použili, nejprve vyzkoušeli na malém vzorku respondentů. Tím jsme poměrně rychle získali zpětnou vazbu o vhodnosti dotazníku. Pilotním průzkumem jsme odstranili nedostatky a tím jsme předešli komplikacím a nepříjemnostem (jako je třeba nízká návratnost dotazníků, špatně formulované položky).

Praktický pilotní průzkum znamenal, že jsme sestavili dotazník, oslovili jsme vybrané osoby, které splňovaly charakteristiku vzorku respondentů, a dotazník jsme jim dali vyplnit. Na základě analýzy výstupů a rozhovorem s respondenty jsme zjistili, zdali je dotazník srozumitelný, zda obsahuje vhodně jednoznačně formulované položky.

7.2 Výsledky pilotního průzkumu

První fází byla realizace pilotního průzkumu. Zvolili jsme dotazník skládající se z 26 výzkumných položek. V průběhu pilotního průzkumu vyplynulo, že je to na respondenty velmi náročné vzhledem k jejich věku a pozornosti. Docházelo k přerušování vyplňování dotazníku a odchodů mimo místnost. Z toho důvodu jsme se rozhodli snížit počet položek na 13 s jasnou formulací.

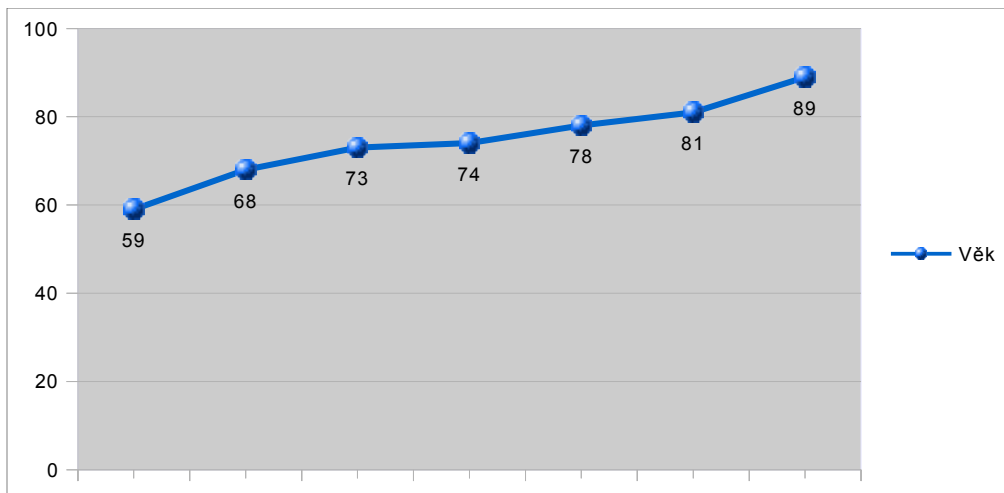
7.3 Průzkum

Samotný průzkum probíhal zhruba v období od 10. 3. 2015 do 30. 4. 2015. Zpracování a vyhodnocení výsledků, které tvoří následující část bakalářské práce, proběhlo po navrácení všech 30 rozdaných dotazníků od respondentů. Návratnost dotazníku činila celých 100 %. V další části tedy přinášíme výsledky a provedeme ověření hypotéz průzkumu. Dotazníky byly respondentům předávány osobně v tištěné podobě. Vyzvednuty byly po jejich vyplnění osobně v týdnu od 4. 5. do 8. 5. 2015.

8 Popis zkoumaného vzorku

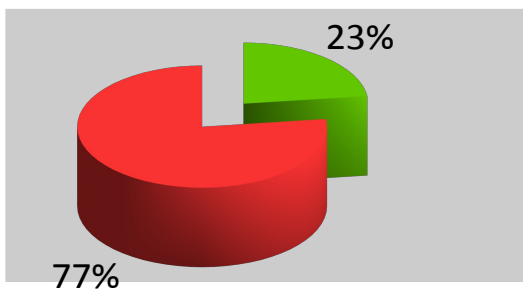
Popis výzkumného vzorku je jednou z důležitých kapitol Empirické části. Vzorek respondentů je skupina osob, u které předpokládáme znaky, které chceme měřit průzkumem a které je zároveň průzkumem možné oslovit. Vzorek respondentů vytváříme tak, že jej vydělíme z celkové tzv. populace (obvykle označované za základní soubor) (Disman 1998, s. 93).

Výzkumný vzorek tvoří 30 věkově heterogenních seniorů, kteří žijí v Libereckém kraji. V domě s pečovatelskou službou Kontakt v Liberci bylo osloveno 16 respondentů. Dalších 14 respondentů bylo osloveno ve Spolku pro vlastivědnou práci v Liberci a okolí. Respondenti byli vybíráni náhodně. Dotazníkem byl zjišťován věk, pohlaví a nejvyšší dosažené vzdělání respondentů.

Graf 2: Věk respondentů

Graf 2 zobrazuje věkové rozložení respondentů. Věková struktura výzkumného vzorku je široká – od 59 let po 89 let.

Graf 3: Pohlaví respondentů

Zastoupení mužů a žen ve výzkumném vzorku zachycuje graf 3, je patrné, že ve výzkumném vzorku je zastoupeno 23 žen (77 %) a 7 mužů (23 %).

Tabulka 1: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

Dosažené vzdělání	Muž	Žena	Počet odpovědí	V procentech
Základní	1	4	5	17 %
Vyučen/a	1	1	2	7 %
Středoškolské	4	11	15	49 %
Vysokoškolské	1	7	8	27 %
Celkem			30	100 %

Tabulka 1 zobrazuje míru dosaženého vzdělání respondentů. Je patrné, že vysokoškolsky vzdělaných je 8 respondentů (cca 27 %) z toho 7 žen a 1 muž, středoškolsky 15 respondentů (cca 50 %) z toho 11 žen a 4 muži, základní vzdělání má 5 respondentů (cca 17 %) z toho 4 ženy a 1 muž a vyučení jsou 2 respondenti (cca 7 %) z toho 1 žena a 1 muž.

9 Interpretace dat

Položka 1

O jaké ICT se při vzdělávání zajímáte?

Tabulka 2: O jaké ICT se respondenti nejvíce zajímají při vzdělávání

O jaké ICT se při vzdělávání nejvíce zajímáte?	Počet odpovědí	V procentech
Počítač	13	26 %
Internet	14	28 %
Tablet	7	14 %
Chytrý mobilní telefon	4	8 %
Žádné	12	24 %
Celkem	50	100 %

Respondenti měli na výběr z pěti možností a mohli označit maximálně tři odpovědi. V tabulce 2 vidíme, že z celkového počtu respondentů uvedlo, že se zajímají o počítač 13 respondentů (26 % odpovědí), internet 14 respondentů (28 % odpovědí), tablet 7 respondentů (14 % odpovědí), chytrý mobilní telefon 4 (8 % odpovědí) a žádné ICT nepoužívá 12 respondentů (24 % odpovědí).

Položka č. 2:

Jaké ICT používáte nejčastěji?

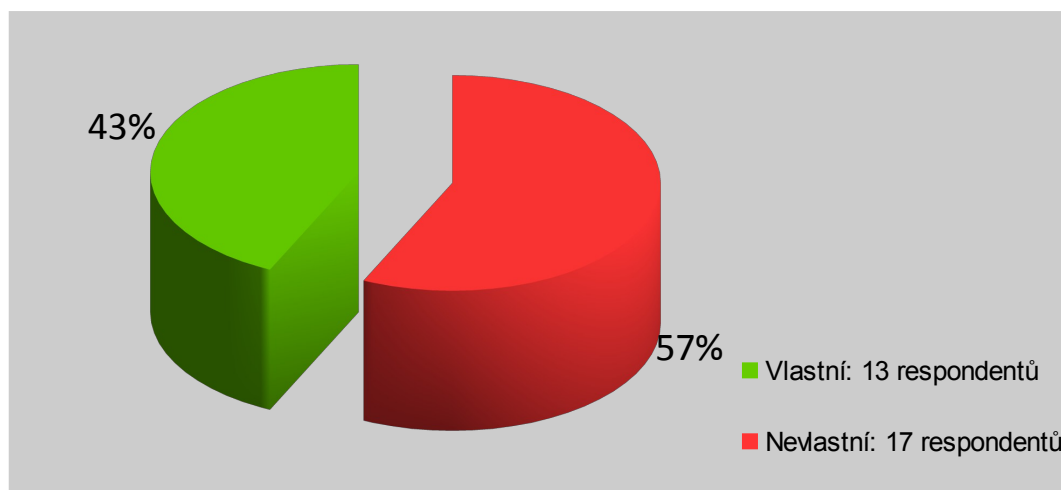
Tabulka 3: Nejčastěji používané ICT

Jaké ICT používáte nejčastěji?	Počet odpovědí	V procentech
Počítač	11	25 %
Internet	13	30 %
Tablet	3	6 %
Chytrý mobilní telefon	4	9 %
Žádné	13	30 %
Celkem	44	100 %

V této položce zaměřené na zjištění toho, jaké ICT používají nejčastěji, měli respondenti na výběr z pěti možností, označit mohli max. 3. Jak je vidět v tabulce 3, tak 11 respondentů uvedlo, že používají počítač, 13 respondentů internet, 3 respondenti tablet, chytrý mobilní telefon používají 4 respondenti a 13 respondentů nepoužívá žádný prostředek ICT.

Položka 3:

Vlastníte počítač?

Graf 4: Vlastnictví počítače

Jak je patrné z grafu 4 počítač vlastní jen 13 respondentů (43 %). Zbývajících 17 respondentů (57 %) počítač nevlastní.

Položka 4

Jakou formou se vzděláváte v oblasti ICT?

Tabulka 4: Formy vzdělávání v oblasti ICT

Jakou formou se vzděláváte v oblasti ICT?	Počet odpovědí	V procentech
Chodím na kurzy	4	9 %
Pomáhá mi rodina	14	31 %
Pomáhá mi kolegyně/kolega	2	4 %
Vzdělávám se sám/sama	16	36 %
Nevzdělávám se	4	9 %
Nikdo mi nepomáhá	4	9 %
Jinou (kurz pro seniory)	1	2 %
Celkem	45	100 %

Další položka dotazníku zjišťovala (viz tabulka 4), jakou formou se vzdělávají respondenti v oblasti ICT (označit mohli max. 3 odpovědi). Dle odpovědí je nejčastější formou vzdělávání „vzdělávám se sám/sama“ 16 respondentů (36 % odpovědí), druhá nejčastější forma vzdělávání je dle 14 respondentů (31 % odpovědí) „pomáhá mi rodina“, dále respondenti uvedli tyto formy: „chodím na kurzy“ 4 respondenti (9 % odpovědí), „pomáhá mi kolega/kolegyně“ uvedli 2 respondenti (4 % odpovědí), „nevzdělávám se“ uvedli 4 respondenti (9 % odpovědí), „nikdo mi nepomáhá“ 4 respondenti (9 % odpovědí), poslední možnost byla „jiné“ formy vzdělávání v oblasti ICT a pouze 1 respondent (2 % odpovědí) uvedl, že „navštěvuje kurz pro seniory“.

Položka 5:

Jaké technologie používáte každý den?

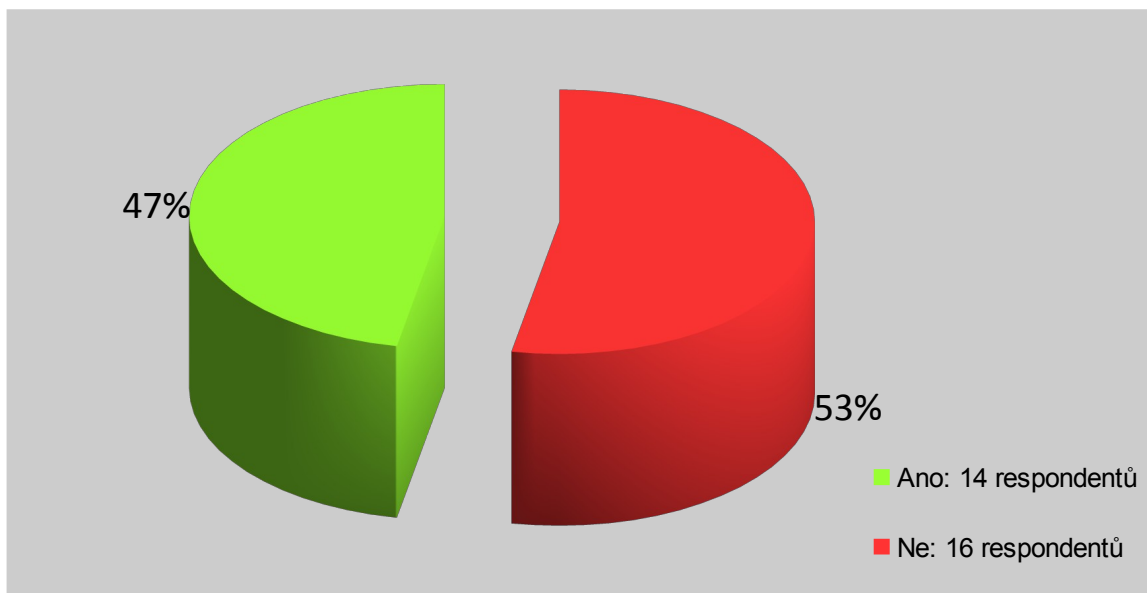
Tabulka 5: Používání technologií

Jaké technologie používáte každý den?	Počet odpovědí	V procentech
Počítač	9	21 %
Internet	10	23 %
Tablet	4	9 %
Chytrý mobilní telefon	5	11 %
Platební karta	9	21 %
Jiné	7	15 %
Celkem	44	100 %

Tato položka nabízela respondentům šest variant odpovědí s možností připsat k jednotlivým technologiím, kolikrát za týden tu kterou používají (viz tabulka 5). Počítač používá každý den 9 respondentů, dalších 6 respondentů 5 krát týdně a 2 krát týdně 1 respondent, internet používá každý den 10 respondentů, dalších 8 respondentů 5 krát týdně, 1 respondent 3 krát týdně a 2 respondenti 1 krát týdně. Tablet používají denně 4 respondenti, 3 respondenti 5 krát týdně a 2 respondenti 1 krát týdně. Chytrý mobilní telefon každý den používá 5 respondentů, 2 respondenti 6 krát týdně. Platební kartu každý den používá 9 respondentů, 3 respondenti 2 krát týdně a 6 respondentů 1 krát za týden. 7 respondentů uvedlo, že používají jinou technologii každý den. 8 respondentů, kteří žijí v domě s pečovatelskou službou, používají pouze platební kartu jako technologii ICT, 1 respondent používá 1 krát týdně tablet.

Položka 6:

Používáte internet?

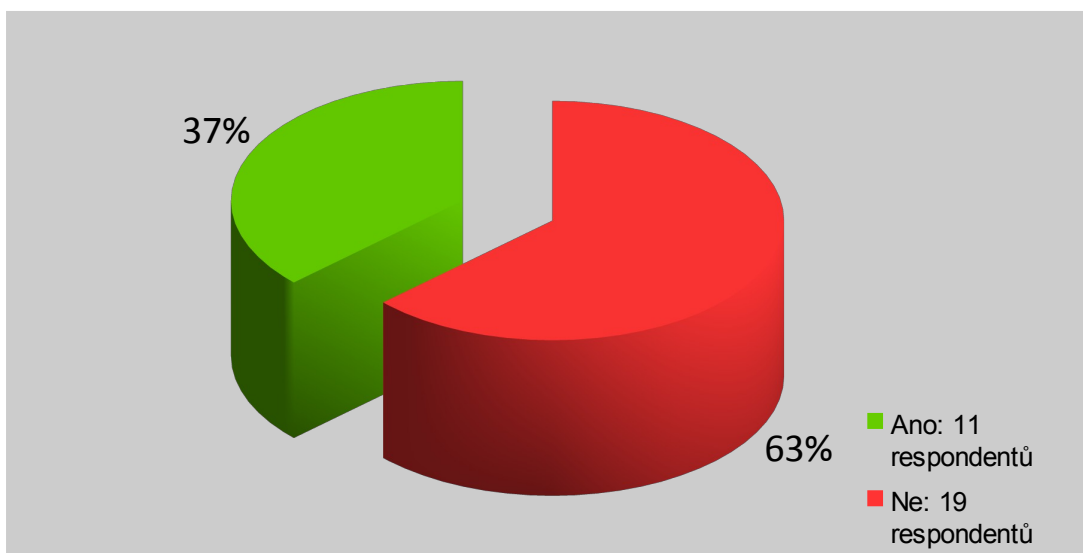

Graf 5: Používání internetu respondenty

Z celkového počtu 30 respondentů odpovědělo 14 respondentů (47 %) „ano“, zbývajících 16 respondentů (53 %) odpovědělo „ne“. Z grafu 5 je patrné větší zastoupení respondentů, kteří nepoužívají internet.

Položka 7:

Máte připojení k internetu?

Graf 6: Připojení k internetu

Graf 6 ukazuje, že z celkového počtu 30 respondentů, má 11 respondentů (37 %) připojení k internetu a 19 respondentů (63 %) nemá připojení k internetu. Jak je patrné převládají respondenti, kteří nemají připojení k internetu.

Položka č. 8:

K vyhledávání informací využíváte:

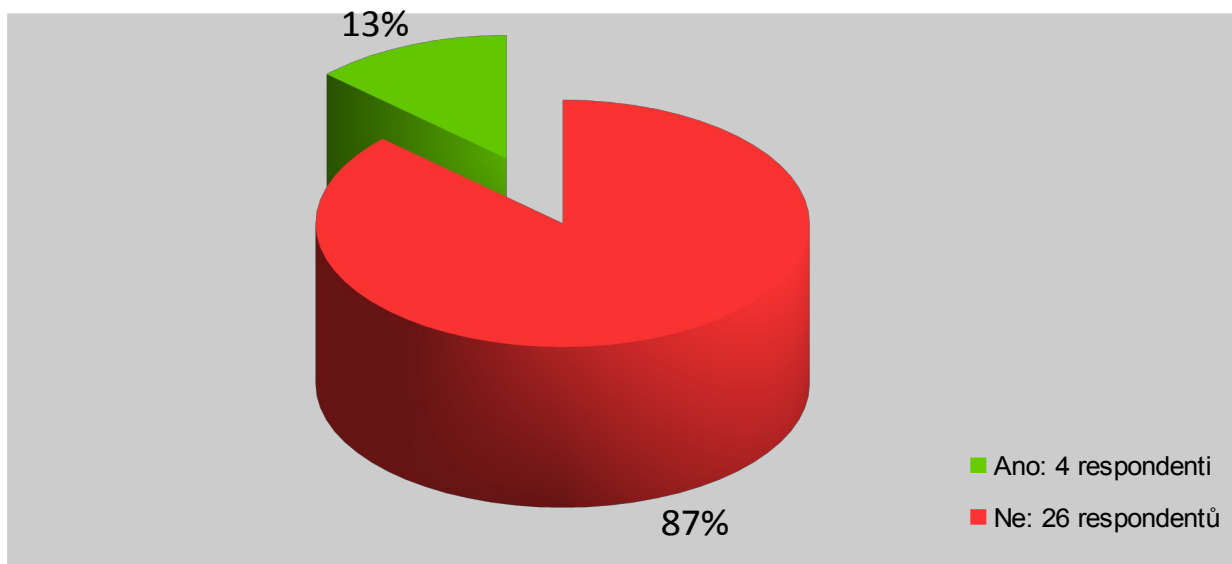
Tabulka 6: Využívání prostředků k vyhledávání informací

K vyhledávání informací využíváte?	Počet odpovědí	V procentech
Počítač s připojením na internet	14	17 %
Tablet s připojením na internet	4	5 %
Chytrý mobilní telefon s připojením na internet	2	2 %
Televize	25	32 %
Rádio	17	21 %
Tištěné noviny	16	20 %
Tištěné časopisy	2	2 %
Jiné (odborné časopisy)	1	1 %
Celkem	81	100 %

V této položce respondenti využili ve svých výpovědích všechny nabízené alternativy (viz tabulka 6). Označit mohli max. tři odpovědi. Na výběr bylo z možností: Počítač s připojením na internet, tablet s připojením na internet, chytrý mobilní telefon s připojením na internet, televizor, rádio, tištěné noviny, tištěné časopisy a jiné. Počítač s připojením na internet využívá k vyhledávání informací 14 respondentů (17 % odpovědí), tablet s připojením na internet využívají 4 respondenti (5 % odpovědí), chytrý mobilní telefon s připojením na internet 2 respondenti (2 % odpovědí), televizor 25 respondentů (32 % odpovědí), rádio 17 respondentů (21 % odpovědí), tištěné noviny 16 respondentů (20 % odpovědí), tištěné časopisy 2 respondenti (2 % odpovědí). Pouze 1 respondent (1 % odpovědí) uvedl, že k vyhledávání informací využívá odborné časopisy.

Položka 9:

Vlastníte tablet?

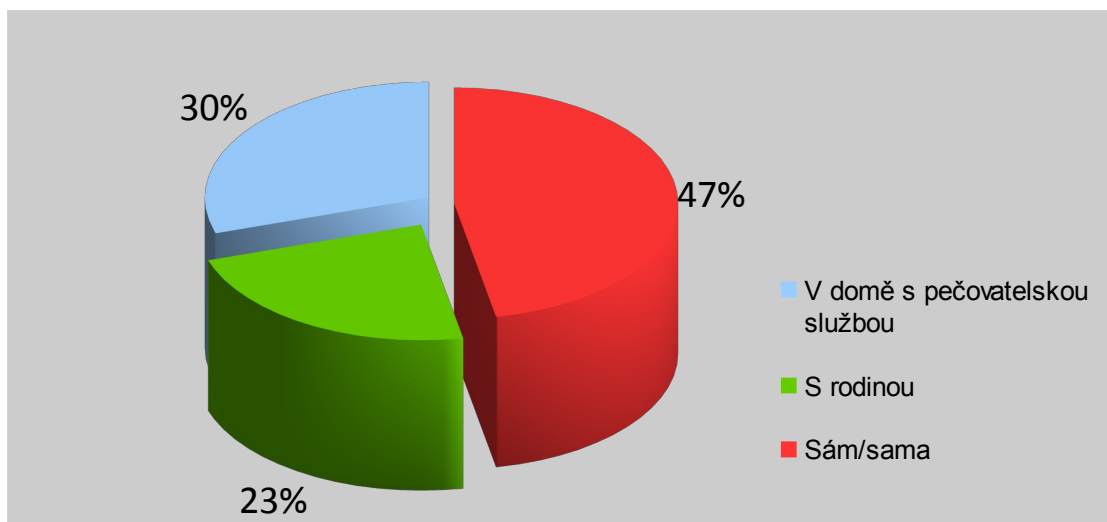

Graf 7: Vlastnictví tabletu

V této položce zaměřené na vlastnictví tabletu měli respondenti na výběr ze tří možností. Ano, vlastním tablet. Ne, nevlastním tablet. Nevím, co to je tablet. Jak je vidět v grafu 7, tak „ano“ označili 4 respondenti (13 %), „ne“ uvedlo 26 respondentů (87 %), a poslední možnost „nevím, co to je“ neuvedl žádný respondent. Z položky 9 vyplývá, mimo jiné i fakt, že všichni respondenti věděli, co je to tablet.

Položka č. 10:

Bydlíte:

Graf 8: Formy bydlení respondentů

Respondenti měli v této položce na výběr, ze čtyř možnosti odpovědí. Jak je patrné z grafu 8, bydlíte „sám/sama“ uvedlo 14 respondentů (47 %), „s rodinou“ 7 respondentů (23 %), „v domě s pečovatelskou službou“ 9 respondentů (30 %) a otevřenou možnost bydlíte „jinde“ neuvedl žádný respondent. Tato položka je klíčová pro ověření hypotéz.

Položka č. 11:*Jaké máte důvody k používání ICT?**Tabulka 7: Důvody k používání ICT*

Jaké máte důvody pro používání ICT?		Počet odpovědí	V procentech
Vyhledávání informací	Žen	13	23 %
	Mužů	6	11 %
Zajímá mě to	Žena	10	18 %
	Muž	3	5 %
Chci jít s dobou	Žena	5	9 %
	Muž	2	4 %
Zábava	Žena	11	19 %
	Muž	2	4 %
Seznámení	Žena/muž	0	0 %
Jiné (žádné důvody)	Žena	3	5 %
	Muž	1	2 %
Celkem		56	100 %

Položka „Jaké máte důvody pro používání ICT“ je znázorněna v tabulce 7. Respondenti měli na výběr z šesti možností a mohli označit max. tři odpovědi. Možnosti odpovědi byly: vyhledávání informací, zajímá mě to, chci jít s dobou, zábava, seznámení a poslední možnost odpovědi byla „jiné“ s možností rozvést odpověď. Jako důvod k používání ICT uvedlo 19 respondentů (34 % odpovědí) vyhledávání informací, z toho

13 žen a 6 mužů. „Zajímá mě to“ uvedlo 13 respondentů (23 % odpovědí) z toho 10 žen a 3 muži. Odpověď „chci jít s dobou“ uvedlo 7 respondentů (13 % odpovědí) z toho 5 žen a 2 muži. Jako „zábavu“ uvedlo tuto odpověď 13 respondentů (24 % odpovědí) z toho 11 žen a 2 muži. Možnou odpověď „seznámení“ neuvedl žádný respondent. Poslední nabízená možnost odpovědi byla „jiné“, kde 4 respondenti (7 % odpovědí) uvedli, že nemají žádný důvod používat ICT z toho 3 ženy a 1 muž.

Položka č. 12:

Jaké máte problémy s používáním ICT?

Tabulka 8: Problémy s používáním ICT

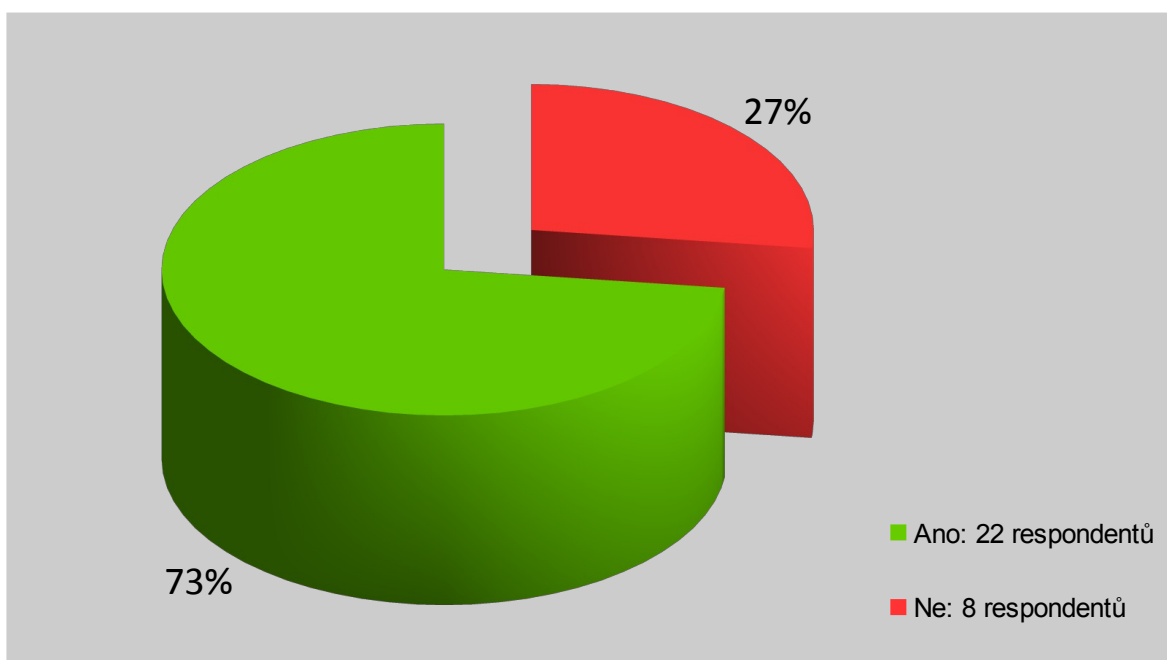
Jaké máte problémy s používáním ICT?	Počet odpovědí	V procentech
Žádné	17	45 %
Příliš složité a komplikované	6	16 %
Nerozumím tomu	5	13 %
Nikdo mi to pořádně nevysvětlil	2	5 %
Finančně náročné	3	8 %
Jiné	5	13 %
Celkem	38	100 %

S ohledem na téma bakalářské práce nás zajímalo (viz tabulka 8), jaké mají respondenti problémy s používáním ICT. Při vyplňování této položky, měli respondenti na výběr z šesti možností a mohli označit max. tři odpovědi. „Žádné problémy“ s používáním ICT uvedlo 17 respondentů (45 % odpovědí) z toho 11 žen a 6 mužů. 6 respondentů (16 % odpovědí) uvedlo, že je to „příliš složité“ a komplikované. Tuto odpověď vybraly pouze ženy. „Nerozumím tomu“ odpovědělo 5 respondentů (13 % odpovědí), jednalo pouze

o ženy. Pouze 2 respondenti (5 % odpovědí) z toho 2 ženy zvolily odpověď na otázku v položce „nikdo mi to nevysvětlil“. Jako „finančně náročné“ zvolili možnost odpovědi pouze 3 respondenti (8 % odpovědí), jednalo se pouze o ženy. Poslední možnost v položce byla „jiné“, na kterou odpovědělo 5 respondentů (13 % odpovědí), a to 4 ženy a 1 muž. Z toho 2 respondenti uvedli, že „ICT nepotřebují“. 1 respondent uvedl jako problém „jazykovou bariéru“. 1 respondent uvedl, že „někdy potřebuje dopomoc“ a 1 respondent uvedl, je to „časově náročné“.

Položka č. 13:

Máte motivaci k používání ICT?

Graf 9: Motivace respondentů k používání ICT

Jak je patrné z grafu 9, motivaci k používání ICT má 22 respondentů (73 %), 8 respondentů (27 %) nemá motivaci k používání ICT. Lze tedy říci, že u respondentů převládá motivace k používání ICT.

10 Vyhodnocení hypotéz

H1: Senioři žijící v domácím prostředí se vzdělávají v oblasti ICT více než senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou.

Podklad pro ověření této hypotézy poskytly položky 4 a 10.

Zjistili jsme, že se všichni respondenti žijící v domácím prostředí se vzdělávají. Naproti tomu 4 z 9 respondentů žijících v domovech s pečovatelskou službou uvedlo, že se nevzdělávají.

Tato hypotéza byla verifikována z důvodu, že senioři žijící v domácím prostředí se vzdělávají více než senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou. Lze se domnívat, že jejich nejbližší okolí je nutí být více aktivní a jít tzv. „s dobou“. To pravděpodobně bude jeden z hlavních důvodů, proč mají větší motivaci se více vzdělávat v oblasti ICT. Senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou nemají takovou potřebu se vzdělávat v oblasti ICT. Může to být z toho důvodu, že je o ně postaráno poměrně ve „všech směrech“ a nemají potřebu se vzdělávat v oblasti ICT. Jak i ukazují data z dotazníku, většina o ICT nemá vůbec zájem.

Hypotéza byla verifikována

H2: Senioři žijící v domácím prostředí mají při používání ICT méně problémů než senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou.

Data pro ověření hypotézy pochází z položek 10 a 12. Výsledky dokazují, že z celkového počtu 30 respondentů žije 21 respondentů v domácím prostředí. Z toho 17 respondentů uvedlo, že nemají žádné problémy s používáním ICT. Zbývající 4 respondenti žijící v domácím prostředí uvedli určité obtíže, přesto ICT používají (zvolili možnosti „časově náročné“, „jazyková bariéra“). Všech 9 respondentů žijících v domovech s pečovatelskou

službou uvedlo, že mají problémy s používáním ICT. V dotazníku odpověděli „nerozumím tomu“ a „nikdo mi to pořádně nevysvětlil“.

Tato hypotéza byla verifikována, neboť senioři žijící v domácím prostředí nemají problémy s používáním ICT tak často jako senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou.

Hypotéza byla verifikována

ZÁVĚR

Bakalářská práce pojednávala o tématu senioři, ICT a vzdělávání. V teoretické části jsme se zaměřili na fakta související s problematikou ICT a vysvětlení stěžejních pojmů souvisejících se vzděláváním seniorů, úvod do problematiky ICT, vymezení pojmu senior, vzdělávání seniorů apod.

Cílem bakalářské práce bylo charakterizovat problematiku vzdělávání seniorů v oblasti ICT a zjistit, o jakou oblast ICT se při vzdělávání senioři nejvíce zajímají, jaké jsou důvody pro používání ICT a s jakými problémy se senioři při používání ICT potýkají.

Cíle bakalářské práce jsme dosáhli odbornou analýzou dostupných zdrojů a za pomoci průzkumného šetření mezi respondenty. Respondenty byli senioři žijící v domácím prostředí a senioři žijící v domech s pečovatelskou službou. Celkem bylo osloveno 30 respondentů, kteří tvořili průzkumný vzorek. Návratnost dotazníků byla 100%.

Data získaná z dotazníku potvrdila první hypotézu, že senioři žijící v domácím prostředí se vzdělávají v oblasti ICT více než senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou. Senioři žijící v domácím prostředí uvádějí, že nejvíce se vzdělávají sami. Naopak senioři žijící v domech s pečovatelskou službou nemají zájem o vzdělávání v oblasti ICT hlavně z důvodu, že v domech s pečovatelskou službou je o ně „postaráno“ ve všech ohledech a nemají potřebu se vzdělávat či zajímat o ICT. Jak dokazují data z dotazníkového šetření, hypotéza se potvrdila.

V hypotéze (H2) jsme zjišťovali, zda senioři žijící v domácím prostředí mají při používání ICT méně problémů než senioři žijící v domech s pečovatelskou službou.

Bylo zjištěno, že senioři žijící v domácím prostředí nemají problémy se zvládnutím ICT. Lze to přisuzovat faktu, že mají okolo sebe rodinu, která jim ráda a ochotně pomůže

i s problematikou ICT. Naopak senioři žijící v domech s pečovatelskou službou uváděli, že nerozumějí ICT. Hypotéza (H2) byla také verifikována.

Používání a zvládání ICT je pro seniory již nutností k tomu, aby zůstali pevnou součástí společnosti. Za nejvyšší možný ICT prostředek nadále považují senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou televizor. V oblasti vzdělávání ICT je největší propast mezi seniory, kteří nežijí v rodinném kruhu a jsou odkázáni na služby státu či soukromého sektoru. V navrhovaných opatřeních nabízíme jiný pohled na možnost zmírnit tzv. informační propast zejména u seniorů žijících mimo domácí prostředí.

NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ

Vzhledem k realizovanému průzkumu, lze říci, že by se vzdělaností seniorů v oblasti ICT mělo pracovat na daleko větší úrovni a zejména stát, kraje a obce by měly převzít stěžejní úlohu v této problematice.

Za prostředek pochopení a ovládní ICT seniory spatřujeme individuální přístup k seniorovi. Musíme vycházet z individuality seniora, z jeho kognitivních schopností a fyziologických možností. Mezi první navrhované opatření můžeme zařadit **individuální přístup**.

Domníváme se, že individuální přístup k seniorovi v ovládní ICT lze plynule navázat v přístupu dalších pracovníků **v pomáhajících profesích**. Senioři žijící v domovech s pečovatelskou službou nemívají zájem o ICT. Je tedy nezbytně nutné, aby se nejen sociální pracovnice, ale i pečovatelky zúčastňovali kurzů a školení v oblasti ICT spolu se seniory, kteří v domech s pečovatelskou službou žijí. Kladný přínos spatřujeme ve vzájemné podpoře při školení a následné aplikaci nabitých zkušeností do praxe. V dnešní společnosti, je nezbytně nutné v jakémkoliv věku znát prostředky ICT k plnému zapojení do společnosti.

Taktéž se domníváme, že je na místě velmi silně podpořit **školení a kurzy pro seniory**, převážně v domovech a ústavech s pečovatelskou službou. Domníváme se, že sociální odbor příslušné samosprávy by měl provádět školení a kurzy ICT v těchto zařízeních, minimálně z důvodu proškolení a užívání ICT, ale i jako prostředek sociální interakce. Díky školením a kurzům v ICT se může povzbudit zájem seniorů o užívání a porozumění ICT.

Dále lze uvést tzv. **senior point**. Ne každý senior má přístup k internetu, tak se domníváme, že by Česká pošta mohla zavést službu senior point. Jelikož senioři poměrně často navštěvují poštu a je to pro ně známé prostředí, byl by senior point místo, kde by bylo možno se zadarmo připojit k internetu a byl by zde i připraven vždy odborně vyškolený personál seniorům ochotně pomoci v případě problému.

Dalším doporučením, které reaguje na výsledky dotazníkového šetření je vytvoření u všech domovů s pečovatelskou službou zcela zdarma **Wi-Fi připojení k internetu** a vytvořit tzv. **půjčovnu prostředků ICT**. Mohlo by se jednat zejména o notebooky, tablety, aj.

Názor autora je, že v oblasti ICT a vzdělávání seniorů, by se mělo více motivovat a podporovat seniory, aby se sami snažili a měli zájem překonat bariéry a neznalost, která jim může při vzdělávání v oblasti ICT činit problémy. Vzhledem k tomu, že naše společnost stárne, je zcela nezbytné se věnovat více problematice vzdělávání v oblasti ICT osob ve stáří a neopomíjet ho. Je nutné seniory podporovat v jejich činnostech a ukázat jim výhody ICT, které se přenáší do každodenního života. Důležité je a bude vzbudit u seniorů zájem učit se novým věcem a technologiím. Nejdůležitější úlohu v procesu vzdělávání by měla hrát státní informační politika.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BAN, 2011. Tištěná média spějí k zániku, budoucností je internet a mobilní aplikace. In: *Česká televize* [online]. 25. 10. 2011 [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media-it/140708-tistena-media-speji-k-zaniku-budoucnosti-je-internet-a-mobilni-aplikace/>

BENEŠ, M., 2008. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2580-2.

BRDIČKA, B., 2003. *Role internetu ve vzdělávání: studijní materiál pro učitele snažící se uplatnit moderní technologie ve výuce*. Kladno: Aisis. ISBN 80-239-0106-0.

COMFOR PARTNER, 2012. Výběr počítače: Jak si vybrat vhodný počítač a zhodnotit své vložené peníze efektivně. In: *Comfor Partner* [online]. 8. 8. 2012 [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.pro-foto.cz/jak-si-vybrat-vhodna%EF%BF%BD-poa%EF%BF%BDa%EF%BF%BDtaa%EF%BF%BD.html?code=catreport&idcat=98>

CZESANÁ, V., 2007. *Vzdělávání proti sociální exkluzi* [online]. Praha: Národní vzdělávací fond – Národní observatoř zaměstnatelnosti a vzdělávání. [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.nvf.cz/observatory/vzdelavani.htm>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2012. *Senioři* [online]. 30. 5. 2012 [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/seniori>

DEMUNTER, CH., 2005. *The digital divide in Europe. Statistic in focus* [online]. 12. 10. 2005 [vid. 30. 6. 2015]. ISSN 1561-4840. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3433488/5572700/KS-NP-05-038-EN.PDF/15d4a86b-929e-4757-bcf5-ad0e1502a387?version=1.0>

DIDEROT, 1999. *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. 1. vyd. Praha: Diderot. ISBN 80-902555-3-1.

DISMAN, M., 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0139-7.

DOSEDLA, M., 2010. Specifika seniorského vzdělávání v oblasti výpočetní techniky. In: *Univerzita třetího věku: historie, současnost a perspektivy dalšího rozvoje*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, s. 63–76. ISBN 978-80-210-5158-4.

DSL, 2015. Jak na mobilní připojení k internetu (2): Mobil a tablet. In: *DSL* [online]. [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.dsl.cz/jak-na-to/3-poskytovatele/225-jak-na-mobilni-internet-2-mobil-a-tablet>

DVOŘÁČKOVÁ, D., 2012. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4138-3.

E-ČESKO, 2006. *Státní informační a komunikační politika* [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.portal-vz.cz/getmedia/7f5e0577-1827-43cf-ba5a-a3116266c711/Statni_informacni_a_komunikacni_politika

FINCENTRUM, 2008. Nejhezčí platební kartou je delfin od mBank. In: *iDnes/Finance* [online]. 11. 6. 2008 [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/nejhezci-platebni-kartou-je-delfin-od-mbank-f26-/karty.aspx?c=A080609_132052_bank_fib

FRANĚK, P., 2011. Maslowova pyramida lidských potřeb. In: *Filozofie úspěchu* [online]. 2. 3. 2011 [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.filozofie-uspechu.cz/maslowova-pyramida-lidskych-potreb/>

GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.

GRYCOVÁ, E., 2010. *Senioři a ICT* [diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita.

HAŠKOVCOVÁ, H., 2010. *Fenomén stáří*. 2. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Havlíček Brain Team. ISBN 978-80-87109-19-9.

HELPNET, 2015a. Univerzity třetího věku. In: *Helpnet* [online]. 11. 6. 2015 [vid. 30. 6. 2015]. ISSN 1802-5145. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/seniori/univerzity-tretiho-veku>

HELPNET, 2015b. Weby pro seniory. In: *Helpnet* [online]. [vid. 30. 6. 2015]. ISSN 1802-5145. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/seniori/weby-pro-seniory>

HLAVENKA, J., SAMŠUK, 1998. *První kroky s počítačem*. 4. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Computer Press. ISBN 80-7226-068-5.

JEDLIČKOVÁ, P., 2006. *Přístup k využívání ICT z hlediska dalšího vzdělávání: nerovnosti v zapojení do informační společnosti*. Praha: Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání. ISBN 80-86728-36-6.

JIHLAVEC, J., PALOUNKOVÁ, Z., PEŠATOVÁ, I., THELENOVÁ, K., 2010. *Metodika tvorby bakalářské práce*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-636-2.

JONÁK, Z., 2004. Pojetí vzdělávací oblasti ICT v RVP ZV. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 3. 8. 2004 [vid. 30. 6. 2015]. ISSN 1802-4785. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/40/POJETI-VZDELAVACI-OBLASTI-ICT-V-RVP-ZV.html/>

KALVACH, Z., a kol., 1997. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-366-0.

KELNAROVÁ, J., MATĚJKOVÁ, E., 2010. *Psychologie 1. díl: pro studenty zdravotnických oborů*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3270-11.

KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I., 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2169-9.

KRYNEK, O., 2012. Apple představil malý osmipalcový tablet iPad mini. In: *Designmag* [online]. 28. 10. 2012 [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.designmagazin.cz/technika/36619-apple-predstavil-maly-osmipalcovy-tablet-ipad-mini.html>

LAPÁČEK, J., 2009. *Počítač pro seniory*. 1. vyd. Praha: Computer Press. ISBN 978-80-251-2506-9.

MLÝNKOVÁ, J., 2011. *Péče o staré občany: Učebnice nejen pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3872-7.

MÜHLPACHR, P., STANÍČEK, P., 2001. *Geragogika pro speciální pedagogy*. 1. vyd. Brno: Masarykova universita. ISBN 80-210-2510-7.

NADAČNÍ FOND MANŽELŮ LIVIE A VÁCLAVA KLAUSOVÝCH, 2015. Senioři komunikují. In: *Nadační fond manželů Livie a Václava Klausových* [online]. [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://nadacnifondklausovych.cz/Seniori-komunikuji-1/>

POZITIVNÍ NOVINY, 2015. Senioři k počítačům. In: *Pozitivní noviny* [online]. [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2006120010>

RABUŠICOVÁ, M., RABUŠIC, L., eds., 2008. *Učíme se po celý život?* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4779-2.

REDAKCE, 2012. Univerzity 3. věku v ČR. In: *Důchod* [online]. Aktualizováno 2. 8. 2012 [vid. 30. 6. 2015]. ISSN 1805-7489. Dostupné z: <http://www.duchod.cz/univerzity-3-veku-v-cr/>

ROADSTARSHOP, 2015. Retro rádio model Roadstar HRA-1500/N. In: *Roadstarshop* [online]. [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.roadstarshop.cz/retro-radia/detail.php?zbozi=897>

RYLICH, J., 2015. Informace, informační věda a informační společnost. In: *New media network* [online]. [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: http://www.media-net.cz/clanky/informace_veda_spolecnost.php

SAK, P., KOLESÁROVÁ, K., 2012. *Sociologie stáří a seniorů*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3850-5.

SAK, P., MAREŠ, J., NOVÁ, H., RICHTER, V., SAKOVÁ, K., 2007. *Člověk a vzdělání v informační společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-230-0.

SETIP, 2015. SETIP Senior Education and Training Internet Platform: Virtuální univerzita třetího věku (Virt U3V). In: *SETIP* [online]. [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://setip.osu.cz/>

SHARP, 2009. LCD televize Sharp LC-32DH57E se zeleným srdcem. In: *HDmag* [online]. 22. 6. 2009 [vid. 30. 6. 2015]. ISSN 1802-5161. Dostupné z: <http://hdmag.cz/clanek/lcd-televize-sharp-lc-32dh57e-se-zelenym-srdcem>

ŠIMONÍK, O., 2005. *Úvod do didaktiky základní školy*. Brno: MSD. ISBN 80-86633-33-0.

ŠRÁMKOVÁ, T., 2013. *Poruchy sexuality u somaticky nemocných a jejich léčba*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4453-7.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI, 2015. U3V. In: *Technická univerzita v Liberci: Centrum dalšího vzdělávání* [online]. [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.cdv.tul.cz/mod/resource/view.php?id=3>

TELNAROVÁ, Z., 2010. Senior Education and Training Internet Platform. In: *Ostravská univerzita v Ostravě* [online]. Aktualizováno 11. 11. 2010 [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.osu.cz/index.php?kategorie=915&id=6331>

VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Vývojová psychologie II: Dospělost a stáří*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.

VAN DIJK, J., 2005. *The Deepening Divide: Inequality in the Information Society*. London: SAGE Publications. ISBN 1-4129-0403-X.

VAN DIJK, J., 2006. *The Network Society: Social Aspects of New Media*. 2. edition. London: SAGE Publications. ISBN 1-4129-0868-X.

VOHRALÍKOVÁ, L., RABUŠIC, L., 2004. *Čeští senioři včera, dnes a zítra* [online]. Brno: VÚPSV. [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_149.pdf

VOJTĚCHOVSKÁ, M., 2011. Časopisy roku: vítězí převážně ty samé. In: *Mediaguru* [online]. 27. 5. 2011 [vid. 30. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/2011/05/casopis-roku-vitezi-stejne-casopisy/#.VZ6alfntmkp>

ZIMA, J., 2009. Test: Apple MacBook Pro (17") – opravdu povedené jablko. In: *Notebook* [online]. 4. 6. 2009 [vid. 30. 6. 2015]. ISSN 1214-2875. Dostupné z: <http://notebook.cz/clanky/recenze-notebook/2009/apple-macbook-pro-17inch>

ZOUNEK, J., 2006. ICT, digitální propast a vzdělávání dospělých: socioekonomické a vzdělávací aspekty digitální propasti v České republice. In: *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Brno: Masarykova univerzita, s. 101–118. ISBN 80-210-4143-9.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník pro seniory

Příloha B – Stolní počítač

Příloha C – Notebook

Příloha D – Tablet Apple iPad mini

Příloha E – Chytrý mobilní telefon

Příloha F – Platební karta

Příloha G – Televizor LCD

Příloha H – Radiopřijímač

Příloha I – Tištěné noviny

Příloha J – Tištěné časopisy

Příloha A – Dotazník pro seniory

Dotazník

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

(SENIOŘI, INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE A VZDĚLÁVÁNÍ)

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jsem studentem katedry sociálních studií a speciální pedagogiky na Technické univerzitě v Liberci. Dotazník je součástí mé bakalářské práce. Chtěl bych Vás požádat o pár minut Vašeho drahocenného času k jeho vyplnění. Dotazník je anonymní a dobrovolný.

Předem děkuji Robert Trebicki

1. O jaké informační a komunikační technologie se při vzdělávání zajímáte?

(vhodné odpovědi označte, prosím, křížkem, maximálně lze označit tři)

- počítač
- internet
- tablet
- chytrý mobilní telefon
- žádné

2. Jaké informační a komunikační technologie používáte nejčastěji?

(vhodné odpovědi označte, prosím, křížkem, maximálně lze označit tři)

- počítač
- internet
- tablet
- chytrý mobilní telefon
- žádné

3. Vlastníte počítač?

- ano
- ne

4. Jakou formou se vzděláváte v oblasti informačních a komunikačních technologií?

(vhodné odpovědi označte, prosím, křížkem, maximálně lze označit tři)

- chodím na kurzy
- pomáhá mi rodina
- pomáhá mi kolega/kolegyně
- vzdělám se sám/sama
- nevzdělávám se
- nikdo mi nepomáhá
- jinou (prosím, rozveďte): .....

5. Jaké technologie používáte každý den?

(vhodné odpovědi označte, prosím, křížkem, připište k jednotlivým technologiím, kolikrát za týden tu kterou používáte)

- počítač: .....
- internet: .....
- tablet: .....
- chytrý mobilní telefon: .....
- platební kartu: .....
- jinou (prosím, rozveďte): .....

6. Používáte internet?

- ano
- ne

7. Máte připojení k internetu?

- ano
- ne

8. K vyhledávání informací využíváte:

(vhodné odpovědi označte, prosím, křížkem, maximálně lze označit tři)

- počítač s připojením na internet
- tablet s připojením na internet
- chytrý mobilní telefon s připojením na internet
- televizi
- rádio
- tištěné noviny
- tištěné časopisy
- jiné (prosím, rozveďte): .....

9. Vlastníte tablet?

- ano
- ne
- nevím, co to je

10. Bydlíte:

- sám/sama
- s rodinou
- v domě s pečovatelskou službou
- jinde (prosím, rozveďte): .....

11. Jaké máte důvody k používání informačních a komunikačních technologií?

(vhodné odpovědi označte, prosím, křížkem, maximálně lze označit tři)

- vyhledávání informací
- zajímá mě to
- chci jít s dobou
- zábava
- seznámení
- jiné (prosím, rozveďte): .....

12. Jaké máte problémy s používáním informačních a komunikačních technologií?

(vhodné odpovědi označte, prosím, křížkem, maximálně lze označit tři)

- žádné
- příliš složité a komplikované
- nerozumím tomu
- nikdo mi to pořádně nevysvětlil
- finančně náročné
- jiné (prosím, rozveďte): .....

13. Máte motivaci k používání informačních a komunikačních technologií?

- ano
- ne

Jsem (vhodnou odpověď označte, prosím, křížkem): žena muž

Váš věk: .....

Nejvyšší dosažené vzdělání: ZŠ SŠ VŠ Jiné (prosím, uveďte): .....

Místo vyplnění: (město nebo obec): .....

Datum vyplnění: (den, měsíc, rok): .....

Děkuji za Váš čas věnovaný dotazníku Robert Trebicki

Příloha B – Stolní počítač

Ilustrace 1: Stolní počítač (Comfor Partner 2012)

Příloha C – Notebook

Ilustrace 2: Notebook (Zima 2009)

Příloha D – Tablet Apple iPad mini

Ilustrace 3: Tablet Apple iPad mini (Krynek 2012)

Příloha E – Chytrý mobilní telefon

Ilustrace 4: Chytrý mobilní telefon (DSL 2015)

Příloha F – Platební karta

Ilustrace 5: Platební karta (Fincentrum 2008)

Příloha G – Televizor LCD

Ilustrace 6: Televizor LCD (Sharp 2009)

Příloha H – Radiopřijímač

Ilustrace 7: Radiopřijímač (Roadstarshop 2015)

Příloha I – Tištěné noviny

Ilustrace 8: Tištěné noviny (Ban 2011)

Příloha J – Tištěné časopisy

Ilustrace 9: Tištěné časopisy (Vojtěchovská 2011)